

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
ФАКУЛЬТЕТ БУДІВНИЦТВА ТА АРХІТЕКТУРИ
КАФЕДРА АРХІТЕКТУРИ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до магістерської роботи
рівня вищої освіти «Магістр»

на тему: *Принципи формування архітектурно-планувальних вирішень
громадських центрів сільських поселень Західної України.*

Виконав:
студент V курсу, групи Арх - 61
спеціальності
191 «Архітектура та містобудування»

Кравченко Тетяна Олександрівна
(прізвище та ініціали)

Керівник *Кюнцилі Романа Василівна*
(прізвище та ініціали)

Консультанти з розділів:

Науково-дослідний _____ *Кюнцилі Р.В.*
(підпис) (прізвище та ініціали)

Охорона навколишнього
середовища _____ *Панас Н.Є.*
(підпис) (прізвище та ініціали)

Дубляни - 2024 рік

**ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ**

Факультет будівництва та архітектури
Кафедра архітектури
Рівень вищої освіти «Магістр»
Спеціальність 191 «Архітектура та містобудування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____
“24” лютого 2023 року

ЗАВДАННЯ
на магістерську роботу

студенту

Кравченко Тетяні Олександрівні
(прізвище, ім'я, по-батькові)

1. Тема роботи *Принципи формування архітектурно-планувальних
вирішень
громадських центрів сільських поселень Західної України.*

керівник роботи *Кюнцилі Романа Василівна д.мист., в.о.професора*
(прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом університету від “17” лютого 2023 року № 32 / к-с

2. Строк подання студентом роботи: *22 січня 2024 року*

3. Вихідні дані до роботи:

*містобудівні схеми областей Західної України, об'єднаної територіальної
громади, ілюстративні матеріали наукової літератури та інтернет-ресурсів,
авторські фото архітектурних об'єктів, замальовки, обмірні креслення*

4. Зміст пояснювальної записки:

Реферат

Зміст

Вступ (актуальність, мета, завдання, об'єкт, предмет, методика дослідження).

1. Стан проблеми, огляд літератури.

*2. Комплексне дослідження принципів формування архітектурно-планувальних
вирішень громадських центрів сільських поселень Західної України.*

*2.1. Зарубіжний досвід формування архітектурно-планувальних вирішень
громадських центрів сільських поселень.*

*2.2. Вітчизняний досвід формування архітектурно-планувальних вирішень
громадських центрів сільських поселень.*

3. Проектні пропозиції.
 4. Охорона навколишнього середовища.
 Висновки та пропозиції

5. Перелік графічного матеріалу:

архітектурно-ілюстративні матеріали з дослідження задекларованої проблеми вітчизняного та зарубіжного досвіду, проектні пропозиції архітектурно-планувальних вирішень громадського центру сільського поселення Західної України.

6. Консультанти розділів проекту

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	<i>Кюнцилі Р.В., в.о.професора</i>		
2	<i>Кюнцилі Р.В., в.о.професора</i>		
3	<i>Кюнцилі Р.В., в.о.професора</i>		
4	<i>Панас Н.Є., доцент</i>		

7. Дата видачі завдання *24 лютого 2023 року*

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту	Строк виконання етапів проекту	Виконання
1	<i>Збір та опрацювання матеріалів для виконання магістерської роботи</i>	28.03.23	
2	<i>Підготовка та написання розділу з комплексного дослідження задекларованої проблеми</i>	12.06.23	
3	<i>Виконання ілюстративних та архітектурно-планувальних креслень</i>	24.08.23	
4	<i>Виконання проектних пропозицій</i>	18.10.22	
5	<i>Виконання розділу з охорони навколишнього середовища</i>	20.11.23	
6	<i>Оформлення ілюстративного матеріалу та пояснювальної записки</i>	22.01.24	

Студент _____
 (підпис)

Кравченко Т.О.
 (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____
 (підпис)

Кюнцилі Р.В.
 (прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Магістерська робота на присвоєння освітнього ступеня «магістр» – 70 сторінок текстової частини, ілюстративний матеріал на планшетах розмірами 10 м2, 62 джерела літератури, 33 рисунки.

«Принципи формування архітектурно-планувальних вирішень громадських центрів сільських поселень Західної України» Кравченко Тетяна Олександрівна – Магістерська робота. Кафедра архітектури. – Дубляни, Львівський НУП, 2024 р.

Проаналізовано історію розвитку громадських центрів сільських поселень у світі та в Україні. Виявлено особливості їх планувального та об'ємно-просторового вирішення на сучасному етапі. Проведено аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду, з'ясовано позитивні та негативні фактори впливу архітектурно-планувальних вирішень центрів на архітектуру центрів міст та сільських поселень. Розглянуто особливості формування архітектури громадських центрів у сільських поселеннях. З'ясовано принципи формування архітектурно-планувальних вирішень громадських центрів сільських поселень Західної України, запропоновано об'ємно-планувальне вирішення об'єкту громадського центру у селі Руда Крехівська Жовківської ОТГ Львівської області.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ I СТАН ПРОБЛЕМИ, ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ.....	8
РОЗДІЛ II КОМПЛЕКСНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ГРОМАДСЬКИХ ЦЕНТРІВ.....	10
2.1 Вітчизняний досвід проектування громадських центрів.....	10
2.1.1 Громадський центр як культурно-духовний осередок українського села у історичному розвитку.....	10
2.1.2 Деградація архітектурного середовища сільських громадських центрів у контексті краху комуністичних експериментів другої половини ХХ століття.....	14
2.1.3 Сучасні виклики у просторовому плануванні сільських громадських центрів України.....	26
2.2 Зарубіжний досвід проектування громадських центрів.....	30
2.2.1 Сучасні архітектурно-просторові рішення громадських центрів у європейських країнах.....	31
2.2.2 Сучасні архітектурно-просторові рішення громадських центрів у США та Канаді.....	41
РОЗДІЛ III ПРОЕКТНІ ПРОПОЗИЦІЇ.....	46
3.1.Архітектурно-планувальні рішення проектного торгового центру.....	46
3.2 Архітектурно-просторові та конструктивні рішення проектного громадського центру.....	54
РОЗДІЛ IV ОХОРОНА НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА.....	58
4.1 Загальна екологічна характеристика досліджуваного регіону.....	58
4.2 Розробка першочергових заходів з охорони природного середовища населеного пункту.....	58
4.3 Охорона поверхневих і підземних вод.....	60
4.4 Охорона ґрунтово-рослинного покриву.....	61

4.5	Покращення санітарно-епідемічного стану.....	63
4.6	Заходи з охорони від радіоактивного забруднення.....	63
4.7	Заходи з охорони атмосферного повітря.....	63
4.8	Заходи з охорони навколишнього середовища від шуму.....	64
4.9	Формування єдиної системи зелених насаджень.....	64
	ВИСНОВКИ.....	65
	СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	66

ВСТУП

Село – це не тільки простір для проживання, але й місце народження та розвитку культури, осередок громадського життя, та історична спадщина, що відзначається своєю особливою ідентичністю. Українські села, зокрема на території Західної України, дотепер зберігають унікальні культурні, історичні та архітектурні цінності, які підтверджують їхню вагомую роль у національному спадку.

Громадські центри сільських поселень є ключовими елементами сільського середовища, де збираються жителі для вирішення різних питань, проведення культурних та соціальних заходів, а також для забезпечення загального добробуту та розвитку. Архітектурно-планувальні рішення громадських центрів грають важливу роль у створенні комфортного, функціонального і ефективного громадського середовища, а також у відображенні національної культурної спадщини та ідентичності.

Західна Україна є особливою в розплануванні своїх сіл та селищ, де традиційні архітектурні та планувальні рішення взаємодіють з нововведеннями та сучасними потребами. Однак, з розвитком сільських поселень та збільшенням їхнього населення, стає дедалі важливішою задача правильного формування архітектурних та планувальних рішень громадських центрів, які відповідали б сучасним вимогам сталого розвитку та культурного збереження.

Магістерська робота присвячена дослідженню та аналізу принципів формування архітектурно-планувальних рішень громадських центрів сільських поселень Західної України. Ця дослідницька робота спрямована на виявлення та розуміння того, як сучасні архітектурні та планувальні рішення впливають на функціональність та культурну спадщину сільських громад, а також на розвиток і збереження їхнього неповторного характеру. У роботі будуть розглянуті практичні приклади громадських центрів, аналіз їхніх архітектурних та планувальних рішень, а також вивчення впливу цих рішень на життя сільських громад.

Досягнення цих цілей вимагає ретельного аналізу наявних архітектурних рішень, вивчення кращих практик та впровадження новаторських підходів до проектування та розвитку громадських центрів. Результати цього дослідження можуть стати важливим внеском у розвиток сільських поселень Західної України та сприяти збереженню їхньої культурної спадщини та життєвого комфорту громадян. У громадському центрі населеного пункту зосереджені найважливіші споруди загального призначення, такі як адміністративні, культурно-просвітницькі, торгові та спортивні. Зазвичай, центр села обгорнутий головною площею та має основну вулицю. Головна площа, з власним набором громадських будівель, і головна вулиця виконують важливі функції в сільському середовищі, є композиційним ядром населеного пункту та центром його культурного життя. Це місце для проведення різноманітних громадських заходів.

Головна вулиця, з'єднуючи різні частини села, включає в себе головну площу, житлові райони і промислову зону. Громадський центр має бути добре доступним через пішохідні маршрути з різних частин села та з промисловою територією.

Громадський центр зазвичай включає адміністративні споруди, місця культурно-освітньої діяльності, торгові заклади, ресторани, а також школи та дитячі заклади. Крім цього, до складу громадського центру часто входять комунальні підприємства, такі як готелі, послуги з побутового обслуговування, фотоательє та перукарні.

Точна кількість будівель та їх функціональний склад у громадському центрі залежить від розміру села та його місця у системі розселення. Одночасно, враховуючи зростання різноманітності функцій, слід розглянути можливість використання громадського центру як центру для молоді та розвитку молодіжних ініціатив.

У магістерській роботі «Принципи формування архітектурно-планувальних вирішень громадських центрів сільських поселень Західної України» для досягнення поставлених цілей та завдань можуть бути використані різні методи дослідження:

Аналіз літератури та документів: Проведення огляду та аналізу наукової літератури, архітектурних журналів, місцевих статей та публікацій, а також офіційних документів, що стосуються архітектурно-планувальних аспектів громадських центрів у сільських поселеннях Західної України. Цей метод допоможе нам визначити існуючі підходи, проблеми та практику.

Метод спостереження: Проведення власних архітектурних спостережень на місцях, вивчення реально існуючих громадських центрів, дослідження їхньої архітектурної та планувальної організації. Ми маємо змогу фіксувати сильні та слабкі сторони існуючих об'єктів.

Анкетування та інтерв'ю: Проведення анкетування серед місцевого населення та професіоналів у галузі архітектури та урбаністики. Також можливі інтерв'ю з експертами, архітекторами та місцевими владними органами для збору думок, інсайтів та рекомендацій.

Метод моделювання: Створення концептуальних дизайн-проектів громадських центрів на основі досліджень та аналізу. Це може включати створення схем, макетів, візуалізацій архітектурних ідей та рекомендацій.

SWOT-аналіз: Аналіз сильних та слабких сторін, можливостей та загроз громадських центрів сільських поселень. Цей аналіз може допомогти визначити ключові аспекти для подальшого дослідження та проектування.

Кейс-стаді: Вивчення конкретних прикладів громадських центрів у сільських поселеннях Західної України. Аналіз та порівняння їхньої архітектурної та функціональної організації, успіхів і проблем.

Метод порівняння: Вивчення досвіду проектування громадських центрів у різних країнах та з'ясування їх особливостей, відмінностей, пріоритетів при плануванні.

Використання комбінації цих методів дослідження дозволить нам отримати глибоке розуміння принципів формування архітектурно-планувальних вирішень громадських центрів сільських поселень Західної України, а також надати підстави для розробки рекомендацій та концепцій розвитку цих об'єктів.

Об'єкт дослідження: об'єкти громадських центрів сільських поселень Західної України.

Предмет дослідження: Принципи формування архітектурно-планувальних вирішень громадських центрів сільських поселень Західної України.

РОЗДІЛ I

СТАН ПРОБЛЕМИ, ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

Громадський центр – це серце села, де населення збирається, щоб спільно брати участь у суспільному, політичному та культурному житті. Він складається з будівель і споруд, які створюють єдиний архітектурно-композиційний центр, що виконує важливі функції як утилітарні, так і духовні.

Абсурдна величезність будівель та недосконала співпраця підприємств громадських центрів у перспективних сільських поселеннях, а також їх відсутність у менших селах, створюють нагальну проблему реконструкції та будівництва сільських центрів, яка повинна бути визнана пріоритетною в містобудівній політиці України.

З погляду аналізу останніх досліджень і публікацій, багато вчених, таких як Х. Вовк, В. Самойлович, А. Данилюк, С. Макарчук і багато інших, досліджували питання українського села у різні періоди. Вони звертали увагу на проблеми архітектурно-планувальної реконструкції, поліпшення та естетичного оновлення сільських поселень і їхніх структурних елементів. Однак зміни, що відбуваються в архітектурно-просторовій організації українського села та його архітектурному середовищі, потребують подальшого дослідження та вирішення проблем.

Питання архітектурно-планувальної реконструкції, поліпшення та підвищення естетичної виразності сільських поселень та їх структурних елементів вже досліджувалися і обговорювалися в працях таких вчених, як І. Віншу, Г. Лоїк, Кюнцлі Р. В., Ніколаєнко, Ю. Соломін, С. Соколов, А. Степанюк.

Останні дослідження з питань реконструкції містобудівної структури та підвищення естетичної виразності сільських поселень і їх структурних елементів відображені в роботах видатних урбаністів, соціологів міста та архітекторів. Головний акцент у дослідженнях приділяється гуманітарній складовій архітектури, зокрема створенню простору для комфортного проживання в міському середовищі [62].

Громадські центри стали об'єктом особливого вивчення, оскільки вони є центрами суспільної діяльності мешканців міст. Професійні містобудівники докладають зусиль для створення моделей, які враховують потреби населення і допомагають у плануванні майбутнього життя в місті.

Основні проблеми, які розглядаються в цих дослідженнях, пов'язані з руйнуванням ідеї сталого розвитку міст та прилеглих територій. Спеціалісти спрямовують свої зусилля на виправлення містобудівних помилок, які гальмують розвиток міст, з урахуванням реальних потреб мешканців [55]. На додаток до транспортних проблем, велика увага приділяється пішохідній інфраструктурі міста та створенню людського масштабу у вулицях, майданах, кварталах та житлових об'єктах. Дослідження також вказують на невдачі певних урбаністичних проєктів, які не відповідають реальним потребам мешканців.

Питання прав громадян на вплив на містобудівні проєкти розглядаються в роботах Девіда Гарві [47] та Річарда Сіннетта [58], чії ідеї і концепції вплинули на практику архітекторів та вивчення міст. На сьогоднішній день громадські слухання стали обов'язковою процедурою для кожного містобудівного проєкту перед його остаточним схваленням.

Один із трендів для подолання містобудівної кризи – дослідження архітектором і урбаністом Йеном Гейлом [43]. У своїй роботі він надає методологію та інструментарій для трансформації неефективних просторів у міста, надаючи їм інші характеристики, які відповідають потребам людей. Практично це означає перетворення просторів на міста для людей.

Ці дослідження, разом із власними архітектурно-містобудівними концепціями, визначили розвиток науково-проєктної практики протягом останніх 50 років.

РОЗДІЛ II

КОМПЛЕКСНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ГРОМАДСЬКИХ ЦЕНТРІВ

2.1 ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД ПРОЕКТУВАННЯ ГРОМАДСЬКИХ ЦЕНТРІВ

2.1.1 Громадський центр як культурно-духовний осередок українського села у історичному розвитку

Громадський центр, як архітектурний та культурний елемент сільського середовища, відіграє ключову роль у житті населення. Він є не лише місцем зустрічей та спілкування, але і центром суспільних, політичних та культурних подій. Розташовані тут будівлі та споруди взаємодіють, утворюючи важливий архітектурно-композиційний центр, який об'єднує село не лише утилітарно, а й у духовному плані.

У виданні «Студії з української етнографії та антропології», Федір (Хведір) Вовк надає опис сільської площі, ймовірно, великого села, де виділяється громадський центр. Цей опис свідчить про значущість цього архітектурного комплексу, що відіграє роль об'єднавчого фокусу села та служить не лише простором для побутових потреб, але й місцем зустрічей, подій та культурної спадщини.

Описи сільських громадських центрів часто знаходимо у художній літературі. У багатьох випадках таким центром була центральна площа села, особливо та, що розташовувалася недалеко від церкви. Ця площа виконувала роль зборів для місцевих жителів та вирішення сільських питань.

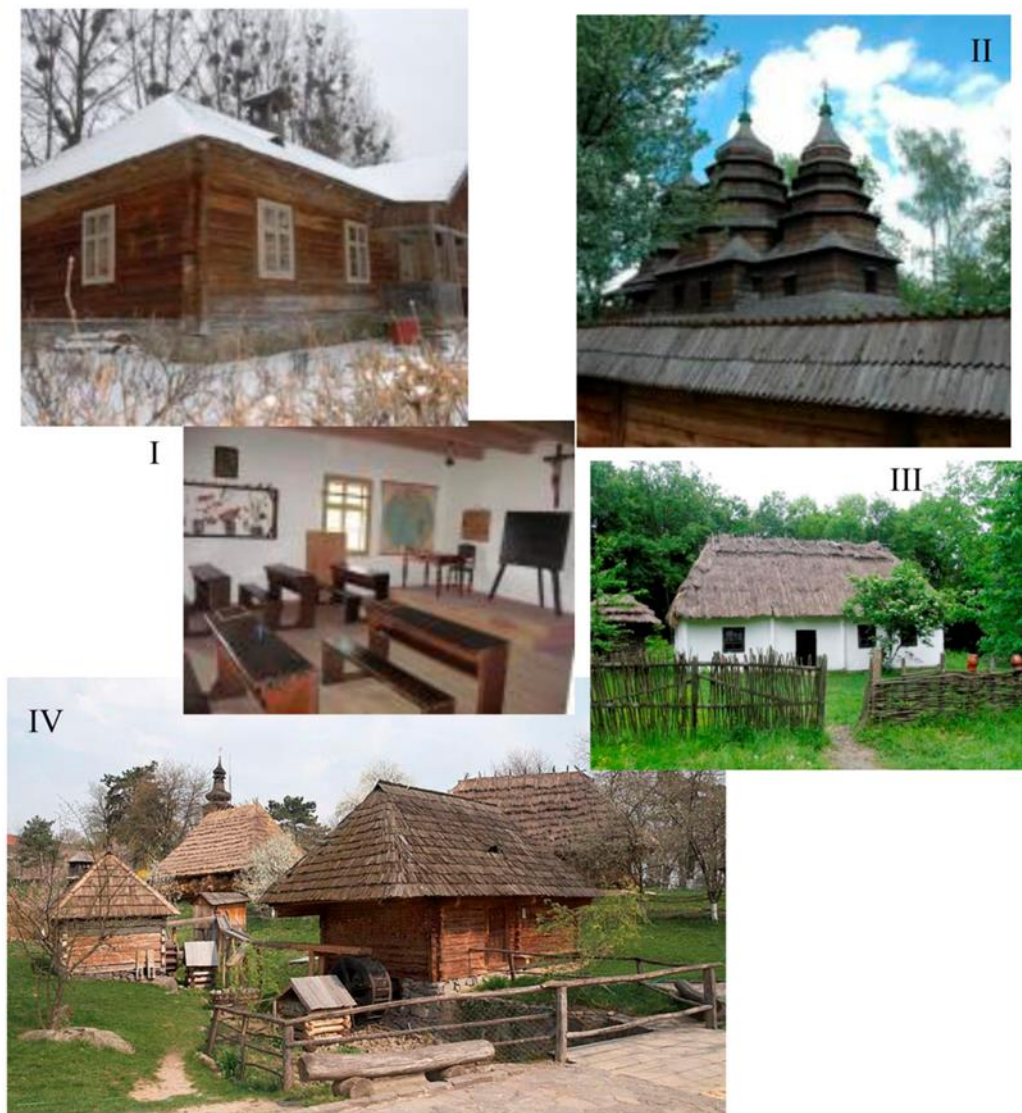

Рис. 1. Архітектурно-просторова організація українського села 18-19 століть

Структурним елементом архітектурного середовища та просторової композиції українського села завжди був громадський центр. З давніх часів, у центральній частині села, розташовувався майдан, який традиційно оточували такі споруди, як церква, дзвіниця, плебанія, корчма та сільська школа. При влаштуванні громадського центру, народні майстри завжди намагалися розмістити головну споруду, зазвичай церкву, на найвищому та найкрасивішому місці села. Територію, що оточувала церква або будівля самоуправління, які розташовувалися поруч з площею, традиційно вважали центром села. У деяких етнографічних районах України, таких як Бойківщина, Гуцульщина та

Лемківщина, композиційне виділення центру може бути відсутнім через особливості рельєфу. Культова споруда, зазвичай церква, розташовувалася головним чином у центрі села поблизу дороги або зручного проїзду, поруч із нею розташовувались кладовище та житло священника.

Оскільки село являє собою відносно невелике утворення та сприймається в цілому, основне враження від нього сформоване його візуальним силуетом. Візуальний силует села формується основним структурним елементом - громадським центром з виділяючоюся серед забудови церквою, що виділяється на фоні сільського пейзажу.

З усіх часів значна архітектурно-просторова вага українського села лежала на церкві. У старих поселеннях Галичини, церква завжди займала центральне місце. Розташована на майдані, вона виступала як домінанта громадського центру, що символізувала і захищала кожне село.

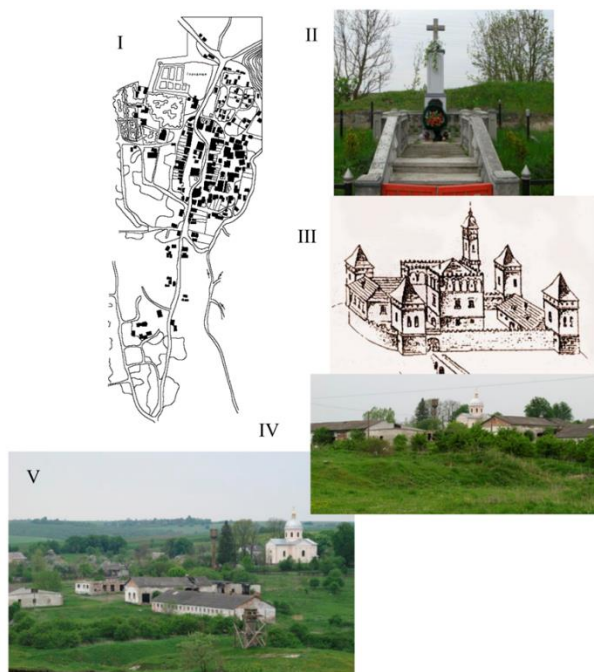

Рис. 2. Архітектурно-просторова організація західноукраїнського села

Розглядаючи центральний майдан традиційного галицького селища, помітно будівлю, що невелико відрізнялася від селянської хати, але була більшою та докладніше обслуговувалася. Зазвичай ця будівля стояла біля церкви

і відома під різними назвами, такими як «плебанія», «резиденція», «парафіяльний будинок» або просто «священниче житло». Церкви в Україні, так само, як і в інших країнах, завжди тісно пов'язані з кладовищами, які колись зазвичай розташовувалися поруч із церквами, і в Галичині часто розташовуються поруч і сьогодні. При створенні громадського центру, народні майстри завжди прагнули розташувати головну споруду (церкву) на найвищому пункті села, щоб вона стала домінантою поселення, і весь архітектурний комплекс візуально підпорядковувався цьому центральному елементу. Ця споруда володіла імпозантними розмірами, вертикальністю та виразним силуетом.

Природні умови відігравали значну роль у формуванні архітектурного обліку українського села загалом і громадського центру зокрема. При цьому, природний ландшафт виступав як рівноправний співавтор архітектурно-просторової композиції громадських центрів. Отже, ці громадські центри, в основному, були відкритими, з частиною забудови відсутньою по периметру площі, що надавало можливість насолоджуватися панорамним видом на ставки, озера або річки. Села з такими центрами розташовувались на схилах пагорбів, і високі точки рельєфу виділялися висотними домінантами, основними з яких були церкви.

Зелені насадження відігравали важливу роль у композиційному середовищі сіл і громадських центрів. Традиційне українське село неможливо уявити без належного озеленення. Старовинні села асоціюються з оселями, оточеними садами, які створюють особливу атмосферу комфорту і затишку, притаманну сільським населеним пунктам.

Установи та заклади, які розташовувалися у будівлях і спорудах громадського центру українського села, задовольняли різноманітні потреби та запити сільських жителів, включаючи адміністративні, торговельні, побутові, духовні, культурні, розважальні та інші. Громадський центр був не лише місцем для задоволення побутових потреб мешканців села, але й осередком культурно-духовного та суспільно-політичного життя.

Будівництво сільських громадських центрів було обтяжене власними традиціями, які передавалися з покоління в покоління і постійно вдосконалювалися. Для вирішення загальних питань та обговорення проблем мешканці сіл змушені були мати особливе місце для зібрань. Важливим аспектом є те, що це місце мало різні функції і не підлягало жорстким правилам. Ще в давні часи, включаючи період Трипільської культури, поселення мали центральну площу, яка слугувала не лише місцем для обрядових дій і громадських зборів, але і пастбищем для худоби. У паганські періоди, ключові збори та обряди проводилися поруч зі святинями, на пагорбах чи на головних майданчиках. Завдяки впровадженню християнства перші громадські центри в Україні формувалися навколо церков. З плином часу, відповідно до потреб громади, ці громадські центри розширювали свої функції і могли вміщати управління, освітні заклади та читальні.

2.1.2 Деградація архітектурного середовища сільських громадських центрів у контексті краху комуністичних експериментів другої половини ХХ століття

Соціалістичний період розвитку українського села відзначався численними експериментами, включаючи реформування архітектурно-планувальної структури. Це включало в себе ущільнення забудови і будівництво громадських центрів. Основною ідеєю було створення великих агропромислових підприємств та сільських поселень з розвиненими громадськими центрами, що мало призвести до зменшення культурних та побутових відмінностей між містом і селом, однак ця стратегія супроводжувалася деякими негативними наслідками [26].

Рис. 3. Будівництво експериментально-показових сіл

Будівництво об'єктів багатофункціональних сільських громадських центрів супроводжувалося дисгармонією в архітектурному середовищі села і залишало поза увагою долю багатьох таких об'єктів, що зазнали запущеності і великих втрат. Більшість сільських громад були неспроможні утримувати ці великі споруди, що підтверджувало невдачу теорії перебудови сільських територій на основі міських містобудівних принципів.

Пострадянська Україна спадкувала архітектурно-планувальну структуру сільських поселень та їх існуючі містобудівні об'єкти, разом з усіма їхніми досягненнями та проблемами. Сучасний розвиток українського села відбувається в нових соціально-економічних умовах на базі наявної матеріальної інфраструктури, яка залишилася від радянського періоду. Цей спадок характеризується руйнацією колективних господарств та ферм у сфері виробництва, незавершеними житловими проектами без належної інженерної інфраструктури в житлових кварталах, а також економічно необґрунтованими

великогабаритними спорудами громадських центрів, які схильні до руйнації та погіршують архітектурне середовище сільських територій.

Для глибшого розуміння причин деградації архітектурного середовища великих громадських центрів сільських поселень радянського періоду важливо розглянути контекст, в якому ці центри були створені, а також мету їхнього створення. Період розвитку соціалізму характеризувався великим масштабом будівництва на селі. Партійні лідери, керівництво сільських районів і архітектори ставили перед собою завдання знищити культурні та побутові відмінності між містом і селом, щоб побудувати нове суспільство, що відповідає комуністичним ідеалам. Щоб досягти цієї мети, вони застосовували містобудівні принципи міст в процесі перебудови сіл.

У рішеннях XXIII і XXIV з'їздів КПРС, а також на пленумі ЦК КПРС у березні 1965 року і в постановах ЦК КПРС та Ради Міністрів СРСР «Про впорядкування будівництва на селі» в 1969 році була розроблена програма щодо перебудови сільських населених пунктів. Ця програма включала організаційні та матеріально-технічні заходи, які передбачали широкомасштабне вирішення цих проблем.

Згідно з такими рішеннями, села, які були центральними садибами колгоспів або радгоспів, мали більше шансів на розвиток і функціонування, в той час як інші села були приречені на вимирання як неперспективні. Процес руйнування просторово-планувальної структури сіл і їхнього архітектурно-художнього середовища, які пройшли довгий шлях становлення, був здійснений за кілька десятиліть. Цей процес призвів до нищення традиційних архітектурних форм сіл і заміни їх формальними геометричними структурами, які були незвичайними для галицьких поселень. Громадські центри стали символами нової радянської генерації і функціонували як місця концентрації адміністративних та культурно-просвітницьких закладів. Замість церков, які раніше визначали архітектурне обличчя сіл, громадські будівлі раді з клубами стали домінуючими структурами сіл, що визначило ідеологічний вплив на селян та заміну християнської моралі на індиферентизм.

Рис. 4. Будівництво експериментально-показових сіл

Зі зміною соціально-економічних умов на селі та розпадом колгоспно-радгоспного устрою, відбувся зникнення підприємств, які утримували більшість установ громадських центрів. Для сільських громад такі споруди, як спортзали, басейни, комбінати побутового обслуговування, великі торговельні зали та ресторани, стали фінансово не вигідними і нецільовими, оскільки було не вистачало фінансування і відсутній попит серед місцевих мешканців.

Великі об'єми простору і величезні комплекси громадських центрів, а також їхнє фізичне і моральне відстале становище призвели до занепаду, навіть деградації їхнього архітектурного середовища. Зовнішній вигляд цих споруд створював дисгармонію у сільському середовищі, підкреслюючи загальний руйнівний вплив на архітектуру громадських центрів.

Село Великосілки Кам'янка-Бузького району включає в себе громадський центр, споруджений у соціалістичному стилі радянського періоду. Ця частина села в центрі представляє собою сквер з величезними будівлями, розташованими навколо, але вони не вписуються в природне оточення. Дотепер, у XXI столітті, виникає враження, що громадський центр залишається відокремленим

радянським архітектурним оазисом в селі, яке залишається в естетиці ХІХ століття.

Рис. 5. Громадський центр села Великосілок Кам'янка-Бузького району Львівської області (фото автора): а — будівля магазину; б — школа зі спортивним залом; в — палац культури

Це враження виникає через відсутність гармонії між розмірами житлової забудови та масштабом громадського центру, а також через занадто велику площу перед громадським центром, яка не відповідає уявленням селян про раціональне використання земельних ресурсів. Архітектура громадського центру часто відчутно відрізняється за своєю формою від архітектури села, порушуючи композицію сільського архітектурного середовища.

У проекті громадського центру не враховано роль церкви в загальному композиційному вирішенні, і багато з будівель спрямовані «спиною» до храму. Крім того, церковну споруду, приховану за густими насадженнями, вирішили не

відобразити в архітектурній композиції, замість цього перед нею розташовано пам'ятник радянському солдатові. Велика частина будівель громадського центру і прилеглої території знаходиться в запущеному стані. Спільне враження від спостереження за комплексом громадського центру — це архітектурне середовище, що деградує.

Громадський центр села Керниці в Городоцькому районі є одним з останніх проектів кооперативних соціально-культурних центрів, який був розроблений в період Української Радянської Республіки (УРСР), але так і не був реалізований після розпаду Радянського Союзу. Проект передбачав створення закритої площі з центральною будівлею, яка слугувала б адміністративним центром сільської ради. Крім того, в проекті був врахований торговельно-побутовий комплекс громадського центру, проте через розпад колгоспу ця будівля так і не була передана на баланс громади і зазнала руйнування. Навіть попри те, що будівля була завершена (з встановленими вікнами, дверима та дахом), протягом декількох років вона стала предметом грабежу з боку місцевого населення і тепер вже не може бути відновлена.

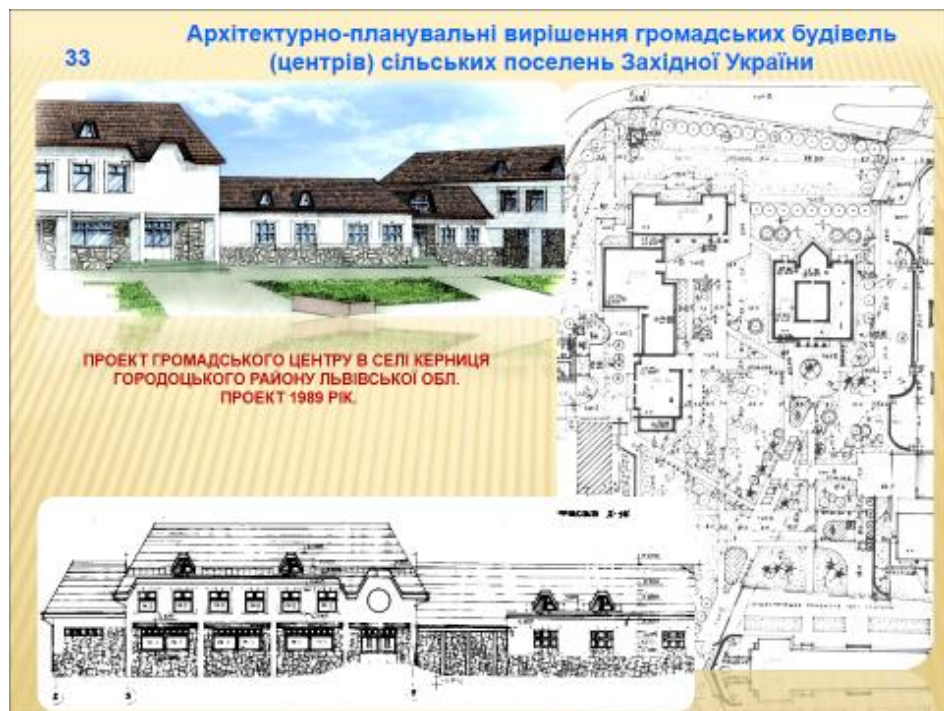

Рис. 6. Проект громадського центру в селі Керниця Городоцького району Львівської обл. Проект 1989 рік.

Сучасний громадський центр села представляє собою запуснені площі з чагарниками та вікнами, які були витягнуті. Ця ситуація свідчить про те, що будівлі, споруджені в радянський період, стали чужими для місцевого населення з двох основних причин. По-перше, це спогади про трудодні та скромну оплату праці в колгоспах в часи радянської влади. По-друге, місцеве населення завжди будувало та підтримувало громадські споруди самостійно, розглядаючи їх як свою власність. З приходом радянської влади, конфіскацією майна та утворенням колгоспів, ця звичайна практика змінилася, і майже все стало «нічийм».

Громадський центр села Лисятичі, Стрийського району, відрізняється дисперсним (розкиданим) розташуванням об'єктів на своїй території. Оскільки занедбані споруди розташовані далеко одна від одної і не створюють єдиного комплексу, то гармонія архітектурного середовища села не порушена. Малий об'єм та розташування будівель віддалено одна від одної дають селянам можливість вибирати пріоритетні заклади та використовувати їх зручно. Позитивним аспектом є відродження підприємницької діяльності в селі, зокрема будівництво млина, магазинів та кафе. Також відновлені церковні будівлі, які були закриті під час радянської влади.

З часом та розвитком села, найкращі аспекти універсального підходу були адаптовані до сучасних умов життя. Проте, село все ще розвивається гармонійно, дотримуючись своїх традицій і законів, сформованих протягом еволюційного розвитку сільських територій. Селяни вважають за краще розміщувати невеликі магазини та службові будівлі поруч із своїми будинками. Це надає їм можливість контролювати власну власність, доглядати за прилеглою територією, економити час і кошти на оренду приміщень, а також поєднувати роботу у продажу та побутовому господарстві.

Село Лисятичі становить приклад відновлення унікального архітектурного середовища, яке віддзеркалює менталітет українського селянина-власника.

Рис. 7. Громадський центр села Лисятичі Стрийського району Львівської області (фото автора): а — сільська рада; б — народний дім; в — дитячий садок

Громадський центр села П'ятничан, Стрийського району, є представником експериментально-показового села, відповідно до класифікації радянського періоду, і представляє собою багатофункціональну кооперовану споруду. Розташування села П'ятничан неподалік від дорожньо-транспортної інфраструктури, зокрема траси Львів-Стрий, сприяє інтенсивному житловому будівництву на його території, що позитивно впливає на демографічний склад населення.

Завдяки цим чинникам та креативному підходу сільського керівництва, яке об'єднало різні заклади та підприємства (школу, садок, клуб, продуктовий магазин, кафе) в одній будівлі громадського центру, громада може підтримувати цей центр у хорошому стані.

Цей приклад демонструє впровадження універсальних методів будівництва, які знайшли свій шлях до розвитку в умовах поновлення села. Варто відзначити, що успіх громадського центру визначається його розташуванням (близькість до

міста та зручний транспортний доступ), що сприяє зайнятості значної кількості населення у міських зонах, а також можливість довозити й продавати товари, вироблені в підсобних господарствах, на місцевих ринках. Це також впливає на стабільну демографічну ситуацію та наявність функціонуючих навчальних закладів, магазинів, кафе, аптек, перукарень тощо.

Сьогодні село Борщовичі в Пустомитівському районі, розташоване між Гологороми і Розточчям, успішно продовжує використовувати універсальні методи будівництва, спадкові від радянської епохи. Громадський центр, хоча має невеликі розміри, розташований на схилі пагорба над озером, створюючи гармонійний архітектурний комплекс, який відзначається на тлі мальовничого природного пейзажу.

Наявність дорожньо-транспортної інфраструктури, зокрема зручне розташування села Борщовичі в двадцяти кілометровій зоні впливу міста Львова, а також компактність основної будівлі громадського центру та раціональне використання її різними установами, включаючи школу, дитячий садок, сільську раду, та будинок просвіти, дозволили зберегти село у належному стані. Транспортна доступність і мальовничість території також привернули інвесторів до будівництва кафе-бару з відпочинковою зоною, що спільно з громадським центром, дитячим майданчиком та сакральною зоною створило гармонійне архітектурне середовище, що прикрашає село.

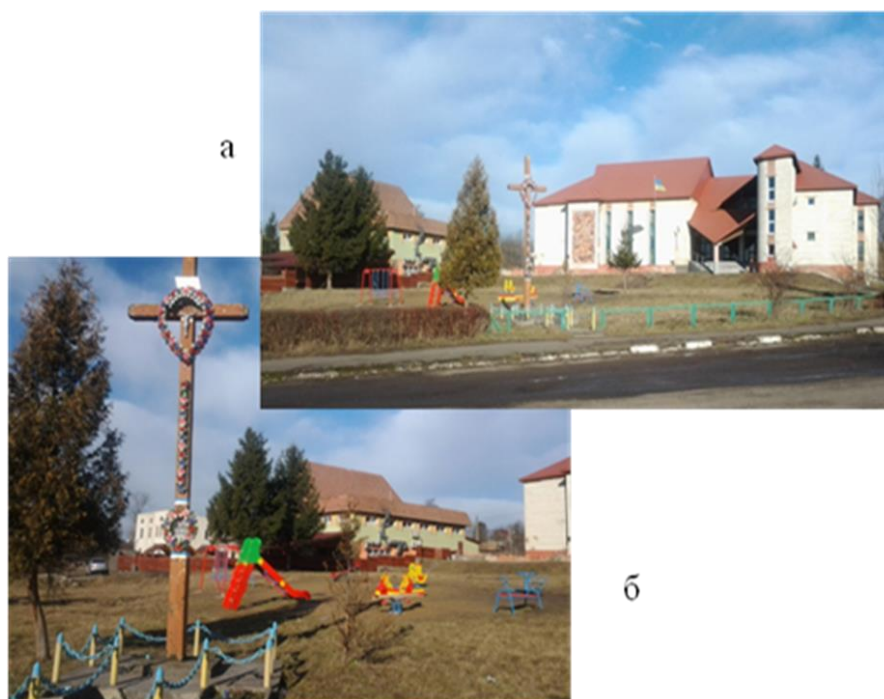

Рис. 8. Громадський центр села Борзович Пустомитівського району Львівської області : а — загальний вигляд; б — дитячий майданчик дитячого садка, на передньому плані фігура (хрест).

Деградація архітектурного середовища громадських центрів сільських поселень, споруджених протягом другої половини ХХ століття, є результатом невдалих експериментів у реорганізації українського села, спрямованих на знищення культурних та побутових розбіжностей між містом і селом за допомогою механічного імпорту міських планувальних рішень. Варто відзначити, що сама ідея зменшення соціально-економічних та культурно-побутових відмінностей між містами і селами, яка була висловлена в програмі КПРС 1974 року і прийнята на ХХІІ з'їзді КПРС, була революційною для держави. Сільська молодь мала можливість отримувати якісну загальну освіту у комфортних шкільних будівлях, навчатися в музичних школах, користуватися добре обладнаними спортивними залами, та навіть використовувати басейни. Чинна влада прикладала зусилля до благоустрою територій поруч з громадськими центрами, а також до поліпшення дорожньої інфраструктури в селі. Однак, ці переваги були доступні головним чином для «перспективних» сіл, де функціонували колгоспи або радгоспи і мали можливість фінансувати всі ці

громадські установи. Після розпаду колективних господарств стало очевидним, що значна частина приміщень у громадських центрах стала нерентабельною та важко утримуваною. Для сільського бюджету стало непосильним фінансувати опалення актового залу школи, актового залу сільської ради та актового залу музичної школи. Зберігати великі торгові заклади у селі виявилось недоцільним, оскільки місцеві мешканці переважно займаються підсобним господарством, а також через те, що невеликі крамнички з необхідними товарами для села стали популярними і розташовуються на подвір'ях мешканців. Великі супермаркети не виявляють бажання орендувати приміщення у громадських центрах.

Ресторани, які мали потенціал для успішного розвитку в великих селах, відповідно до Державних будівельних норм, не можуть розташовуватися в одній будівлі зі школою. Однак економічна ситуація в Україні, спад кількості селян через масовий виїзд на роботу за кордон, а також зменшення народжуваності, призвели до закриття багатьох приміщень загальноосвітніх шкіл, музичних шкіл і подібних установ. У селах, що розташовані близько до магістралей або важливих міжміських доріг, приміщення громадських центрів можна здавати в оренду. Проте, якщо село розташоване далеко від транспортних маршрутів, його громадський центр призначений для поступового запускання.

Штучне втручання у еволюційний розвиток архітектурно-планувальної організації українського села призвело до негативних явищ у всіх його структурних компонентах, включаючи виробничу та житлову зони, а також громадські центри. Це проявляється в надмірному укрупненні виробництва, необґрунтованому зближенні житлової забудови, недоцільній гігантоманії та концентрації громадських центрів.

Порушення традицій об'ємно-планувальних рішень українського села призвело до негативного ставлення селян до об'єктів, які є символами колективної власності і комуністичного режиму. Громадські центри, які своєю архітектурою втілюють ідеали колективної власності, не завжди відповідають характеру українського селянина, який володіє дрібними господарствами.

Нефункціонуючі будівлі розглянутих громадських центрів, як вже зазначалося, стали предметом вандалізму і фізичного руйнування.

Сьогодні великі комплекси громадських центрів потребують значних капіталовкладень для збереження їхнього функціонування. Недостатній кількості трудових ресурсів, підприємств і установ, а також економічний та демографічний стан сільських громад, призводять до руйнування містобудівної інфраструктури громадських центрів та їхнього архітектурного середовища.

Досвід показав, що сільські громади здатні підтримувати життєздатність громадських центрів за наявності належної дорожньої інфраструктури. Якісні асфальтовані дороги, близькість до автошляхів та міст, а також забезпеченість інженерними мережами сприяють розвитку та утриманню великих центрів на селі. Менші за об'ємом громадські центри є зручнішими та економічно вигіднішими в експлуатації. Різнобічне використання приміщень громадських центрів (проведення весіль, конференцій, спортивних змагань, кінозалів) може зробити їх експлуатацію прибутковою.

Для відновлення деградованих територій сільських поселень, необхідно в рамках реконструкції громадських центрів проводити їх розгортання та функціональну переорієнтацію. При цьому важливо зберегти рівновагу між історичною забудовою, яка вже існує, і новими громадськими та житловими структурами, а також природними та штучними ландшафтними елементами. Ця рівновага має враховувати тісний зв'язок українського села з природним оточенням та історично-традиційною забудовою.

Гармонізація архітектурних та просторових рішень будівель і споруд громадського центру можлива за допомогою дотримання основних прийомів та методів:

Громадський центр українського села, як центр суспільного життя, має бути домінуючим об'єктом сільського середовища, проте він повинен гармонійно вписуватися в архітектурний контекст села, а не створювати окреме архітектурне середовище.

Архітектура громадського центру повинна відповідати особливостям регіону, приваблювати туристів своїми формами та сприяти їхньому відвідуванню. При спорудженні чи реконструкції громадських центрів, важливо вдало використовувати природний ландшафт місцевості та забезпечувати гармонію між будівлями та природою.

При спорудженні громадських центрів, слід шукати джерела краси для центру села в природному середовищі, такі як озера, річки, скелі та інші природні об'єкти. Будівлі і споруди повинні бути ближче до найбільш виразних елементів ландшафту, які є найважливішими в цьому регіоні.

Будівлі і споруди громадського центру повинні відповідати сучасним потребам людини. Зв'язок між будівлями громадського центру може забезпечуватися через галереї, дворики, переходи, але це має створити єдину композицію.

2.1.3 Сучасні виклики у просторовому плануванні сільських громадських центрів України

В сучасному українському селі спостерігається ряд важливих змін, які безпосередньо стосуються архітектурного середовища та просторового планування сільських громадських центрів. Спад народжуваності, масовий виїзд молоді за кордон, руйнування колишніх колгоспів та радгоспів — це лише частина факторів, що вплинули на сільське життя та інфраструктуру. Сучасна Україна вступила в епоху перетворень, і сільські громади відчувають це та пробують адаптувати до нових реалій. Серед найактуальніших питань, які стоять перед архітекторами, міськими планерами та місцевими громадами, - реструктуризація сільських громадських центрів, їх адаптація до сучасних потреб і нові вимоги до просторового планування. У цьому контексті, дослідження сучасних викликів і тенденцій у розвитку сільських громадських центрів в Україні стає особливо актуальним завданням, спрямованим на збереження і відновлення важливих архітектурних об'єктів, що мають значення для культурного спадку та розвитку сільських територій.

В сільських поселеннях України з'являються нові виклики та можливості для розвитку інфраструктури, які визначаються як внутрішніми, так і зовнішніми факторами. В останні роки, одним із центральних питань в архітектурному та просторовому плануванні сільських поселень, є створення багатофункціональних комплексів (БФК), спрямованих на задоволення всіх потреб селянського населення. При цьому, сучасний розвиток малих міст та сільських громад в Україні відкриває нові перспективи для соціально-культурної інфраструктури та реалізації концепції багатофункціональних комплексів за межами великих міст.

Спосіб життя та соціальні взаємозв'язки в малих містах та селах мають свою власну, унікальну логіку, яка відрізняється від міської. Ця логіка створює особливі вимоги до архітектурного середовища та інфраструктури в сільській місцевості. Відмінність полягає в тому, що в селах не завжди потрібна ефективна економія простору, а також різна щільність населення. Жителі сільських поселень часто живуть у великих просторах, що впливає на ритм життя та вимагає нових рішень у плануванні.

У цьому контексті, виникає необхідність створення багатофункціональних будівель, які здатні виконувати кілька функцій одночасно. Це раціональний підхід до розбудови інфраструктури сільських поселень, оскільки звести окремі споруди не завжди економічно вигідно через низьку щільність населення та обмежений бюджет сільських громад. Багатофункціональні комплекси стають центром соціального життя в селах, зближуючи місцевих жителів і розширюючи можливості для розвитку громад.

Загалом, важливим фактором у створенні багатофункціональних комплексів в сільських громадах є соціальна співпраця та активна участь місцевого населення у формуванні інфраструктури, яка відкриває нові перспективи для розвитку сільських територій та сприяє підтримці тісних соціальних зв'язків в сільських громадах.

Протягом історичного розвитку сільських громадських просторів можна спостерігати поступове об'єднання трьох ключових функціональних блоків:

будівлі культурного призначення, освітні та адміністративні споруди. Ці функціональні області взаємодіють між собою настільки тісно, що чіткі кордони, які раніше відокремлювали їх один від одного, поступово стираються. Цей процес призводить до виникнення багатофункціональних комплексів (БФК), які включають в себе, частково або повністю, освітні, культурні та адміністративні зони, які вступають в особливий симбіотичний зв'язок одна з одною.

Найбільш поширеними у наших часах є комплекси, у яких основу становлять будівлі, спрямовані на культурно-розважальну або спортивну діяльність. Значно частіше зустрічаються громадські багатофункціональні комплекси, що об'єднують освітні заклади (наприклад, школи, дитячі садки, просвітницькі центри) або відпочинкові споруди. Загальносуспільним і вкрай значущим елементом таких комплексів є «місце зустрічей» – особливий простір для неформального спілкування та взаємодії місцевої громади. Можна порівняти його з античною агорою в Греції або римським форумом – площею, спеціально призначеною для спонтанних обговорень та взаємодії між мешканцями. Варто зауважити, що в контексті українського досвіду проектування така функція є менш розповсюдженою та значущою, ніж у європейських країнах.

На прикладі зарубіжних громадських центрів можна провести аналіз, які додаткові функції поєднуються з базовими. Отримані результати свідчать, що найменш універсальними виявились заклади освітнього і спортивного спрямування, які включають всього вісім додаткових функцій.

Практично це набір додаткових функцій при освітніх центрах видається досить логічним. Ці функції сприяють розширенню освітнього процесу, доповнюють його без перешкод та розширюють спектр послуг освітніх установ. Такий підхід дозволяє об'єднати сфери освіти, медицини, спорту та культури на рівні району або округу, що збагачує соціокультурний ландшафт та робить його більш доступним для мешканців.

Багатофункціональні громадські центри, які ґрунтуються на спортивних об'єктах, часто розширюють свої функції, щоб задовольнити різні потреби населення. Вони стають місцями відпочинку, особливо популярними серед

молоді та пенсіонерів, які можуть проводити час в розважальному форматі. Однак вони також часто включають в себе освітні установи (наприклад, школи додаткової освіти, гуртки та секції) та культурні заклади, а також місця громадського харчування. Наприклад, стандартним елементом таких центрів є зал для глядачів.

Громадські центри, які базуються на культурних установах, є одними з найбільш універсальних, хоча менш поширеними, ніж спортивні та освітні. Ці центри можуть об'єднувати до 12 різних функцій. Вони можуть включати в себе багатофункціональні зали, кафе, музеї та розважальні центри. Також вони можуть містити торгові павільйони та освітні заклади. З концептуальної точки зору, ці центри нагадують сучасні аналоги давньогрецької агори, як центру соціальної активності та спілкування.

В зарубіжному досвіді найпоширенішими є сільські багатофункціональні громадські центри, які базуються на концепції «meeting place», де основною функцією є створення місця для зустрічей і спілкування. Фактично, такі центри відсутність базової функції, і їхня основна мета полягає в тому, щоб надати місцевому населенню можливість приходити сюди не тому, що вони щось шукають чи потребують, а просто для того, щоб спілкуватися та бути частиною спільноти. Ця базова функція є надзвичайно гнучкою і не накладає жодних обмежень на функціональну мінливість. В таких центрах відсутня тільки спортивна функція, яка вимагає спеціалізованих приміщень і, відповідно, значного обсягу простору [33, С. 99-101].

В результаті проведеного аналізу можна зробити висновок, що багатофункціональні сільські громадські центри представляють собою нову та складну архітектурну типологію, яка надалі розвивається та адаптується до змін у суспільстві та змінних потреб. Основним критерієм для їхньої класифікації може слугувати наявність спільного комунікативного простору, який здатний об'єднувати навіть найбільш різноманітні функції та сприяти їх взаємовигідному співробітництву, утворюючи свого роду «симбіотичні» взаємовідносини.

2.2 Зарубіжний досвід проектування громадських центрів

Громадські центри відіграють важливу роль у спільнотах, де люди збираються, взаємодіють та розвивають соціальні зв'язки. Однак з плином часу, через зношення та втрату актуальності, ці центри можуть втрачати свою привабливість та ефективність у задоволенні потреб громади. Відновлення та модернізація громадських центрів може допомогти надати їм новий життєвий дихання, зробивши їх більш функціональними, привабливими та доступними для всіх мешканців. Такої думки дотримуються усі країни європейської спільноти. Важливим елементом громадського центру стає будинок культури.

Оновлений будинок культури має величезне значення з числа різних причин. По-перше, він може значно покращити загальний досвід для користувачів цього простору. Завдяки оновленим приміщенням і сучасному обладнанню, люди будуть більш схильні відвідувати цей центр і брати участь у різних програмах та заходах. Такий підхід сприяє розвитку почуття спільноти та підвищує активність у місцевих подіях, зборах та програмах.

Ремонт громадських центрів може також зробити ці простори більш доступними для всіх верств населення. Додавання пандусів або ліфтів допомагає зробити будівлю більш доступною для людей з обмеженими можливостями, надаючи їм можливість вільно пересуватися та використовувати всі можливості центру. Нові варіанти сидіння можуть забезпечити комфорт користувачам, які мають проблеми з пересуванням або потребують підтримки.

Подальші можливості для поліпшення включають додавання дитячих закладів, що полегшить батькам з маленькими дітьми відвідування центру та брати участь у різних програмах. Це робить центр більш дружнім для родин та сприяє розвитку позитивного впливу на дітей.

Зазначені практичні переваги оновлення громадських центрів супроводжуються позитивним впливом на розвиток громади як соціальної, так і економічної. Після реконструкції громадського центру, місцеві підприємства та організації з більшою вірогідністю інвестують у цю околицю, що призводить до зростання економічної активності і створення нових можливостей для громади.

2.2.1 Сучасні архітектурно-просторові рішення громадських центрів у європейських країнах

У федеральному бюджеті на 2023 рік Бундестаг Німеччини знову виділив значні кошти у розмірі 476 мільйонів євро для федеральної програми «Ремонт муніципальних об'єктів у сфері спорту, молоді та культури», яка існує з 2015 року. Це продовжуватиме підтримувати міста та громади у скороченні існуючого відставання від ремонту в цих важливих місцях, де люди живуть разом. Кошти вперше закладені в економічному плані Фонду клімату та трансформації (КТФ, раніше Фонд енергетики та клімату).

На цьому тлі програма була вдосконалена і тепер зосереджена на енергоефективному оновленні об'єктів, які будуть підтримуватися. Фінансування надається для довгострокових інвестиційних проектів муніципалітетів у сферах спорту, молоді та культури, які мають особливе регіональне або надрегіональне значення та мають високу якість з огляду на їхній енергетичний вплив та зусилля з адаптації до зміни клімату. Водночас проекти мають особливе значення для соціальної єдності та соціальної інтеграції в громаді.

Перетворення колишнього залізничного вокзалу на адміністративний центр для двох муніципалітетів задумали у громадах Гроспоствітц-Обергуріг (громади в Німеччині, розташовані в землі Саксонія). Роботи з будівництва розпочалися у ще вересні 2019 року, але незавершеність будівельних компаній спричинила значні затримки у реалізації проекту. Ці затримки також призвели до збільшення витрат на виконання робіт.

Спочатку було виділено 2,7 мільйона євро на реконструкцію цього важливого об'єкта, проте недавно мер оголосив про нові інвестиції в розмірі 4,25 мільйона євро. Це фінансування було забезпечено, зокрема, завдяки внеску Міністерства сільського господарства з програми фінансування «Життєво важливі сільські центри та селища в сільській місцевості.»

Рис. 9. Новый административный центр Гроспоствиц-Обергуриг. Реновация железнодорожного вокзала под городской центр

Ратуша Майнерсдорфа має бути перетворена на громадський та адміністративний центр трьох громад: Ауербах, Буркхардтсдорф і Горнсдорф. Такий план порятунку старої будівлі запропонував і профінансував державний міністр регіонального розвитку Саксонії.

Рис. 10. Ратуша Майнерсдорфа (Німеччина)

Реконструкція громадського центру Sterling – це важлива частина Генерального плану громадських об'єктів Стерлінга, який був запропонований Наглядовою радою в 2012 році. Проект включає в себе розширення і модернізацію існуючого громадського центру Sterling, який розташований на

площі 20,700 квадратних футів, з додатковим розширенням на 2000 квадратних футів. Ця реконструкція передбачає підняття дворівневої будівлі на один рівень, створення нових вестибюлів та розширений повний спортивний зал.

Оновлений громадський центр Sterling буде включати в себе різні зручності та приміщення, такі як вестибюль, фітнес-зал, комп'ютерний зал, кухню, ігрову кімнату для підлітків, класні кімнати та художню кімнату. Центр буде управлятися Департаментом парків, відпочинку та громадських послуг округу Лаудаун після повторного відкриття.

Крім внутрішніх покращень, ремонт зовнішнього простору включатиме створення нового патіо, оновлення павільйону та будівництво відкритого амфітеатру. Однак під час робіт з реконструкції дитячий майданчик буде тимчасово закритий для забезпечення громадської безпеки.

Рис. 11. Громадський центр Sterling (Лондон) після реконструкції [60]

Проект реконструкції завершили восени 2021 року. Новий громадський центр Sterling став сучасним та зручним об'єктом для мешканців Стерлінга та навколишніх районів.

При реновації чи реконструкції громадського центру акцент архітекторів та замовника зміщений на зелені технології.

Краєвид Шенеберга простягається між залізничними станціями Schöneberg і Südkreuz, обмеженими маршрутом S-Bahn на півночі та Заксендаммом і входом на A100 на півдні. Ще кілька років тому ця територія все ще була пустою із занедбаною залізницею та комерційними зонами. Міський район Берлін-Зюдкройц був центром районного міського планування після возз'єднання. Концепція забудови передбачала перетворення неоднорідних структур у жвавий міський район зі змішаним використанням службових і житлових функцій. Однак для приходу очікуваних приватних інвесторів знадобилося понад 25 років. Це змінилося зі збільшенням потреби в житловій площі з середини 10-х років. Відтоді все пішло напроцьод швидко, і зараз будівництво території наближається до завершення. Офісний ансамбль EDGE Südkreuz, заснований на планах Tchoban Voss Architects, утворює східний кінець Schöneberger Lens і надає передвокзалу в Südkreuz, названому на честь Хільдегард Кнеф, розумне міське середовище.

Рис. 12. Офісний ансамбль EDGE Südkreuz

Дві семиповерхові будівлі, з'єднані спільним паркінгом у підвалі, вони значно відрізняються одна від одної за розмірами та об'ємами.

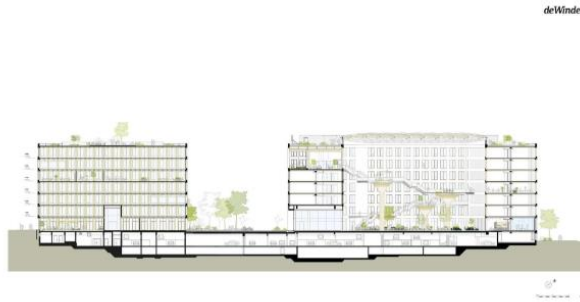

Рис. 13. Офісний ансамбль EDGE Südkreuz. Розріз

Значно менша будівля з дерев'яним каркасом розташована безпосередньо на Hildegard-Knef-Platz. Південна сторона утворюється більшою будівлею під назвою «Карре», з дещо асиметричним трапецієподібним планом верхнього поверху, що складається з чотирьох крил, що огортають атриум. Використання дерева як ресурсозберігаючої опорної конструкції та впровадження ефективних технологій будівництва сприяли отриманню проектом платинового сертифікату DGNB і сертифіката WELL.

Рис. 14. Інтер'єр атриуму

Головний вхід знаходиться на північному боці Карре і веде до семиметрового атриуму, який покритий конструкцією з ETFE плівки, що забезпечує велику кількість природного світла. У цьому просторі ефектно розташовані чотири так звані «дерева», стилізовані до дерев, із дерев'яною рейковою конструкцією, що розширюється у формі прохідних майданчиків у

кронах. Найвище з цих «дерев» має висоту 15 метрів, найнижче - близько чотирьох метрів. Вони з'єднані сходами, які нагадують роботи художника М. К. Ешера.

Атріум служить, з одного боку, як зона розподілу, а з іншого боку, як напівпублічне, представницьке місце зустрічі. Відкрита зона розділена на зони кафетерію та коворкінгу за допомогою різного дизайну зон відпочинку. Ця зона та всі інші внутрішні простори були спроектовані de Winder Architects з Берліна, які працювали з користувачами над створенням індивідуального офісного ландшафту зі змінною атмосферою та багатофункціональним використанням.

Кімнати кондиціонуються за допомогою вентиляції. Заклад спроектований таким чином, щоб влітку максимальна температура в приміщенні не перевищувала 26 °С. Відпрацьоване повітря направляється безпосередньо до вентиляційних установок на даху, без циркуляції повітря. Контроль мікроклімату в приміщенні є цікавим: «У будівлі немає жодного вимикача, – пояснює Мартін Ельзе, заступник директора Buro Happold, який відповідає за планування технології будівлі. – Усім керують користувачі через додаток на своєму смартфоні. Таким чином, коли ви заходите в кімнату, ви можете встановити температуру за допомогою свого телефону» [39]. Це інтелектуальне керування також дає змогу встановити температуру в кімнатах для зустрічей перед зустріччю через центральну систему бронювання.

Незважаючи на всі інтелектуальні технології вентиляції, вікна, оснащені сонцезахисною плівкою MicroShade, все одно можна відкрити вручну, щоб користувачі зберігали відчуття самоконтролю над своїм безпосереднім оточенням. Температуру у великому атриумі регулюють за допомогою комбінації різних систем охолодження – охолодження під підлогою, охолодження через циліндричні повітрязабірники в кутах і охолоджувальні пристрої, які вбудовані в дерева та забезпечують зони відпочинку на платформах свіжим повітрям.

У Гроскароліненфельді, розташованому поблизу Розенхайма на самому південному сході Баварії, раніше не було чітко визначеного центру міста. З точки зору містобудування, територія з громадським центром, церквою та невеликим

ярмарковим майданчиком, а також аптекою, пекарнею, м'ясною крамницею та корчмою відповідала, здавалося б, безладно розкиданій сукупності окремих будівель. Завдяки новій будівлі ратуші, спроектованій Behnisch Architekten і розташованій посередині, тепер конгломерат виглядає реорганізованим. Зараз між цим і існуючим громадським центром є невеликий простір, який визначає організаційну контактну точку в селі. Результатом є серія новостворених або спроектованих зелених насаджень, скверів і доріжок, які об'єднані між собою, щоб сформувати ефективну мережу міського розвитку. Технологія будівництва згідно з планами офісу IV Hausladen відповідає концепції мінімального технічного обладнання без шкоди для комфорту та повністю уникає використання викопного палива.

Рис. 15. Ратуша в Гроскароліненфельді. Перспектива [56]

Перший поверх складається з двох переважно застаканих об'ємів із неправильними багатокутними планами та закругленими кутами, форма яких базується на навколишньому громадському просторі. Між ними створено прохід, який з'єднає відкриті простори на південному заході з ратушною площею на сході та ширшою місцевістю. На першому поверсі розташовані громадські зони з кабінетом для громадян, кімнатою для переговорів і весільною кімнатою. Зали площею 51 і 123 кв.м можуть бути об'єднані в одне велике приміщення для проведення заходів і доступні через окремий вхід з фойє.

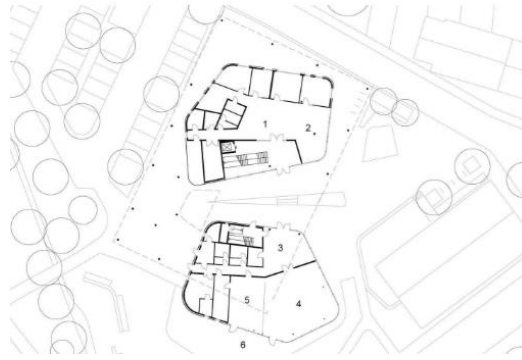

Рис. 16. План першого поверху та план ділянки.

Навпаки, прямокутний верхній поверх виглядає строго і формально впорядкованим, майже як самостійна будівля. Тут розташовані менш державні офіси адміністрації. Головний офіс, управління будівлі та казначейство згруповані на куті вздовж зовнішніх стін і огорожують два невеликих атриуми, один з яких веде на перший поверх, а інший утворює атриум для співробітників. Несуча конструкція складається із залізобетонних колон і перекриттів, зовнішні стіни верхнього поверху зведені з дерев'яної каркасної конструкції з деревно-волокнистим утеплювачем. Заглиблені оштукатурені фасадні поверхні чергуються з ділянками, обшитими дерев'яними рейками. Дерев'яні сонцезахисні елементи у вигляді рейки можна висунути навпроти вікон.

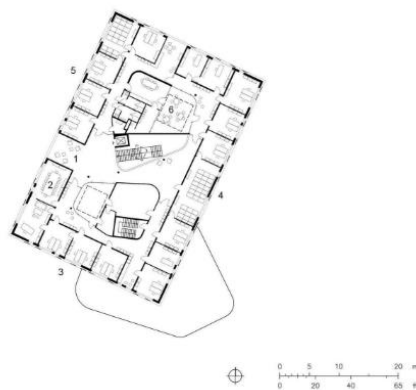

Рис. 17. План другого поверху.

У багатьох місцях верхній поверх значно виступає за межі першого поверху і підтримується легкими круглими стовпами. У південному куті будівлі, однак,

кімната для зустрічей на першому поверсі майже повністю видалена з верхнього *поверху*. Ця своєрідна кубатура підкреслює візуальний поділ будівлі.

Муніципалітет Людеш розташований у Вальгау в Форарльберзі на крайньому заході Австрії. З побудовою нового громадського центру за планами Германа Кауфмана (Шварцаха) церква, школа та громадські офісні будівлі, які раніше були слабо пов'язані між собою, будуть об'єднані в центрі села.

Рис. 18. Муніципалітет Людеш (Австрія) [45]

Оскільки охорона навколишнього середовища дуже важлива в Людеші, першочерговою метою проекту будівництва була стійкість із трьома підцілями: екологія, економіка та соціальні питання. З екологічної точки зору було необхідне використання безпечних для здоров'я, клімату та навколишнього середовища матеріалів, які також повинні бути багаторазовими. Крім того, вирішальними критеріями вважалися мінімальне енергоспоживання та економічна рентабельність.

П-подібна геометрія двоповерхової новобудови спроектована так, що центральну площу села обрамляють три закриті сторони та одна відкрита. Дах також закритий, але з напівпрозорими фотоелектричними модулями, які перетворюють простір на своєрідний спільний зимовий сад: тут ви захищені як від дощу, так і від прямих сонячних променів. Площу поживляють різноманітні функції, розміщені в будівлі: громадські офіси, публічна бібліотека, дитяча ігрова група, пошта, а також магазини, офіси та кафетерій.

Рис. 19. Зимовий сад громадського центру в Людеші (Австрія) під напівпрозорими фотоелектричними модулями

Несуча конструкція переважно виготовлена з місцевої ялиці, яка також була використана в дизайні фасаду та інтер'єру, і таким чином характеризує всю будівлю. Для обробки стін використовували грубо розпиляні дошки, а для стелі та меблів – шліфовані поверхні. Різний ступінь публічності можна побачити і в щільності облицювання, яка коливається від закритого (вагонка) до напівпрозорого (ламельі) до прозорого (скло).

Рис. 20. Інтер'єр офісного приміщення муніципалітету Людеш (Австрія)

Для утеплення також використані натуральні матеріали. Зовнішні стіни отримали целюлозну ізоляцію товщиною 30 см, що забезпечує коефіцієнт теплопровідності $0,11 \text{ Вт/м}^2\text{К}$. Крім того, овеча шерсть у великих масштабах використовувалася для підвісних стель і стін. Проектувальники в першу чергу зосереджуються на впливі природного теплоізоляційного матеріалу на внутрішній клімат.

2.2.2 Сучасні архітектурно-просторові рішення громадських центрів у США та Канаді

У місті Шорв'ю, Міннесота, фірма BWBR розпочала комплексний проект з розширення та реконструкції громадського центру «Shoreview». Вже протягом десятиліть «Shoreview» співпрацює з фірмою BWBR з метою поступового оновлення та модернізації центру. У 2003 році спільна команда відгукнулася на зростаючий попит і внесла суттєві зміни та розширення до цього важливого об'єкта. В результаті внесених змін з'явився новий вхід, багатоцільовий центр діяльності, додаткові кімнати для зустрічей, дитячі ігрові зони, покращений снєк-бар «Wave Café» та оновлений фітнес-зал.

Останній етап проекту стосується розширення об'єкту навколо басейну та спрямований на залучення молодших сімей. До існуючого тренажерного залу додана двоповерхова будівля, яка містить конференц-зали на верхньому поверсі та фітнес-студію на нижньому. Однією з ключових переваг цього розширення є те, що тепер дітям більше не потрібно проходити через спортивний зал, щоб отримати доступ до розширеного внутрішнього ігрового майданчика, включаючи зону, що відповідає віку маленьких дітей.

Рис. 21. Громадський центр Shoreview. Міннесота. Перспектива [59]

У одноповерховій частині біля басейну розміщено криту водну ігрову зону з неглибоким басейном із терасою. Завдяки успішному використанню двох поточних сімейних роздягалень біля басейну розташовано шість нових сімейних роздягалень. Ремонт також перемістить зону відпочинку та обідню зону, що примикає до Wave Café, і розширить лаунж на верхньому поверсі.

Зміни відбуваються і у найбільших містах. У житловому районі Квінс у Нью-Йорку розпочався амбітний проект з реконструкції громадського центру у Форест-Хіллс. Ця реконструкція перетворить громадський центр на сучасний об'єкт, який буде обслуговувати мешканців Квінсу протягом багатьох років. Новий простір буде світлішим та затишнішим, з покращеними приміщеннями, оновленою інфраструктурою, ліфтом та іншими важливими зручностями для людей з обмеженими можливостями. Цей проект також звільнить додатковий простір у центрі для розширення програм, включаючи лаунж для наших сусідів у передньому вестибюлі та невеликі кімнати для конфіденційних зустрічей учасників.

Рис. 22. Проект реконструкції громадського центру Forest Hills [48]

Для багатьох громадських центрів у пріоритеті залишаються бібліотеки. Нова бібліотека Takoma Park у Меріленді, новий комп'ютерний центр і покращені приміщення громадського центру з'являються на побажання громади. Після багатьох років планування і порад у громадському центрі з'явилися

бібліотека, комп'ютерний центр, кімната для старших, мультимедійна лабораторія, адміністративний центр для відвідувачів.

Рис. 23. Бібліотека та громадський центр у Меріленді (США) [51]

На східній околиці Міссісауги (Канада), на Gulleden Drive, розташований громадський центр Burnhamthorpe. У межах проекту реконструкції цього громадського об'єкта проводяться значні зміни з метою покращення якості рекреаційних послуг, доступності та впровадження зелених технологій в будівництво.

Реконструкція цього проекту включатиме не лише оновлення існуючої інфраструктури, але й відповідатиме насущним потребам ростучого населення та демографічних змін у даному районі. Крім цього, запланована будівництво нової структури, яка буде включати в себе сучасний водний центр та фітнес-зал із високоякісним обладнанням.

Важливо відзначити, що через обмежену територію та специфічні вимоги до дизайну, добудова буде злита з північною стороною існуючої структури, яка включає в себе територію на північно-східному куті, яка наразі використовується для відкритої ковзанки Burnhamthorpe. Крім того, пройшовши консультації з місцевою громадою, передбачено додавання нового холодильного катка до Gulleden Park (парк, розташований неподалік від Burnhamthorpe Community

Centre) у рамках планованої реконструкції парку. Цей крок планується здійснити паралельно зі відкриттям основної будівлі.

Рис. 24. Проект реконструкції громадського центру Burnhamthorpe [38]

Підходи до ремонту громадського центру можуть варіюватися залежно від конкретних потреб громади та стану існуючого приміщення. При плануванні проекту реконструкції громади європейських країн, як правило, вимагають:

Оновлення інфраструктури. Цей підхід передбачає модернізацію інфраструктури будівлі. Це може включати заміну застарілих систем опалення, вентиляції та кондиціонування повітря (HVAC), оновлення електричних і водопровідних систем, покращення ізоляції та підвищення енергоефективності.

Покращення доступності. Багато громадських центрів були побудовані до встановлення сучасних стандартів доступності. Ремонт може допомогти зробити ці приміщення більш доступними для людей з обмеженими можливостями, додавши пандуси, ліфти, розширені дверні прорізи та доступні туалети.

Реконфігурація простору. Приміщення громадського центру може потребувати перепланування, щоб краще відповідати потребам громади. Ремонт може передбачати зміну конфігурації існуючого простору або додавання нових зон для кращого задоволення потреб громади, таких як громадські кімнати для зустрічей та заходів або розширення спортзалу.

Технологічні оновлення. Громадські центри можуть виграти від технологічних оновлень, таких як нове аудіо- та відеообладнання, комп'ютерні лабораторії та високошвидкісний доступ до Інтернету. Ці оновлення допомагають покращити досвід користувачів та створюють нові можливості для навчання та спілкування.

Естетика. Ремонт може бути спрямованим на покращення зовнішнього вигляду громадського центру. Це може включати оновлення декору, фарбування стін або заміну застарілих меблів.

Екологічна стійкість. Ремонт може включати екологічно стійкі рішення, такі як сонячні батареї, системи збору дощової води та енергоефективне освітлення. Ці оновлення сприяють зменшенню витрат на електроенергію та мінімізують вплив об'єкта на навколишнє середовище.

Покращення безпеки. Безпека завжди має бути головним пріоритетом під час реконструкції громадського центру. Ремонт може передбачати встановлення нової пожежної сигналізації, модернізацію спринклерних систем або покращення аварійного освітлення.

Важливо враховувати, що залучення громади протягом всього процесу планування є ключовим для гарантування того, що оновлене приміщення відповідає потребам і вподобанням громади. Правильно спроектований та реалізований ремонт може мати позитивний вплив на спільноту та залучати нових жителів та відвідувачів.

РОЗДІЛ ІІІ

ПРОЕКТНІ ПРОПОЗИЦІЇ

3.1 Архітектурно-планувальні вирішення проектованого торгового центру

Село Руда Крехівська розташоване на відстані 13 кілометрів від районного центру, міста Жовква, та 38 кілометрів від обласного центру, міста Львова. Це село має важливе положення, оскільки в його центрі проходить дорога державного значення. Село розташоване в південно-східній частині Жовківського району.

Рис. 25. Жовківська територіальна громада

Для реалізації проекту будівництва громадського центру обрано ділянку, що знаходиться в центрі села Руда Крехівська. При виборі цієї ділянки проводилася детальна архітектурно-ландшафтна оцінка, а також ретельне вивчення функціональної організації цієї території. Також проводилося ознайомлення з критеріями оцінки туристичних ресурсів рекреаційних просторів і методами планувальної організації ареалів громадських центрів різних рангів. У цьому

процесі враховувалися існуючі побутово-обслуговуючі, соціально-культурні і транспортні інфраструктури. Також був проведений аналіз подібних проектів і існуючих громадських центрів у країнах, які спеціалізуються на створенні таких споруд.

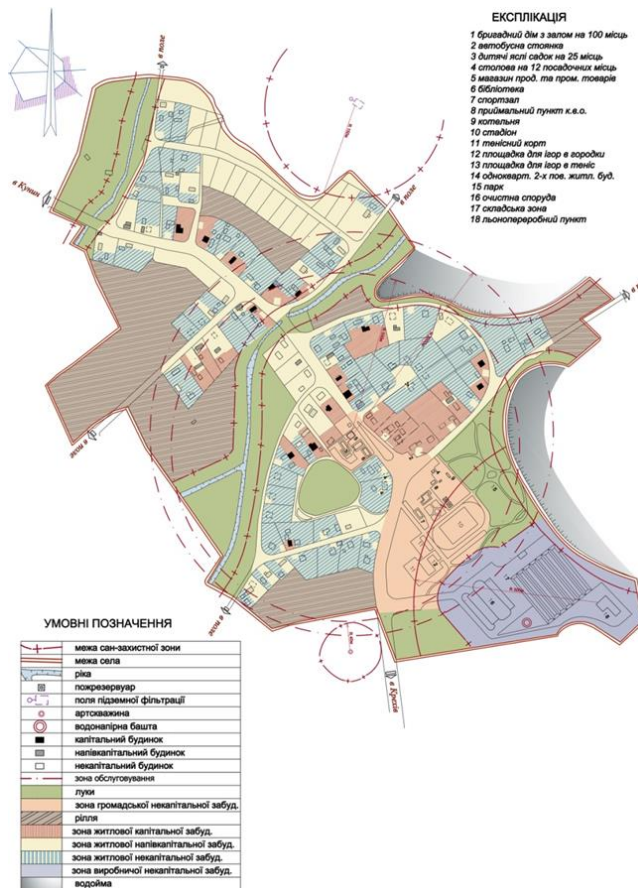

Рис. 26. Село Руда Крехівська Жовківської ОТГ Львівської області. Схема містобудівельного аналізу села (опорного плану).

Територія, обрана для будівництва громадського центру, розташована в рівнинній місцевості та відзначається мальовничими природними ландшафтами та простим рельєфом. Ця природна обстановка створює великі можливості для вдалого поєднання об'ємно-просторової структури будівлі з навколишнім середовищем та надає можливість створити гармонійний архітектурний образ.

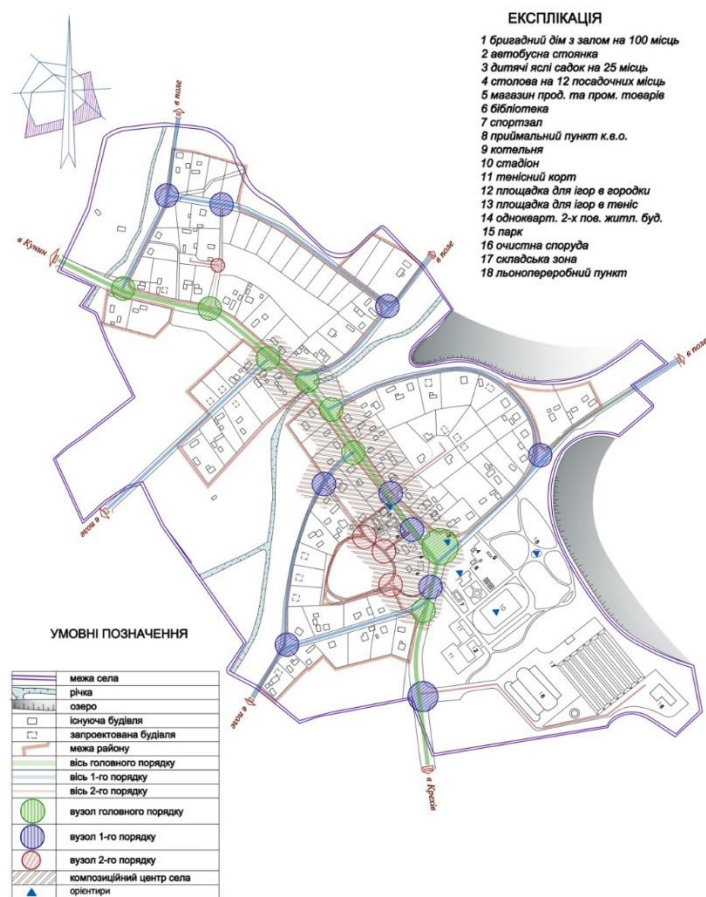

Рис. 27. Село Руда Крехівська Жовківської ОТГ Львівської області. Схема композиційного аналізу села (опорного плану).

Архітектурно-планувальна організація території громадського центру відіграє вирішальну роль у створенні сприятливих умов для виконання різних побутових процесів та відпочинку. Кожен аспект організації цієї ділянки, а також взаємозв'язки між її складовими, формуються під впливом різних чинників, таких як соціально-економічні та природно-кліматичні умови.

За функціональним призначенням, територія громадського центру розподіляється на три основні зони:

Зона основної забудови, яка включає в себе споруду громадського центру і приміщення для культурно-масового обслуговування та харчування.

Зона відкритих майданчиків призначена для культурно-масового обслуговування та відпочинку гостей.

Господарська зона включає в себе автостоянку та інші господарські майданчики.

Між цими зонами передбачені захисні смуги зелених насаджень, які сприяють створенню природного бар'єру і поліпшують архітектурний ландшафт цієї території.

Система транспортних і пішохідних зв'язків була розроблена відповідно до генерального плану району і включає проїзні дороги, проїзди, пішохідні алеї та доріжки. Ця система передбачає ізоляцію зон забудови від інтенсивного руху транспорту і розв'язання проблеми пересічення транспортних і пішохідних шляхів.

Пішохідні зв'язки організовані у вигляді пішохідних доріжок та доріжок для прогулянок, створюючи єдину систему зручних і безпечних переміщень на території громадського центру.

У плануванні та організації території громадського центру передбачено два заїзди, включаючи один доступ до господарської зони. При головному в'їзді передбачено стоянку для автомобілів, що сприяє комфорту і доступності для відвідувачів.

Обрана територія для будівництва громадського центру відповідає санітарно-гігієнічним нормам та розташована у зручному місці, де забезпечені доступ до водопостачання та енергопостачання, а також зручний спуск каналізаційних вод.

Усі роботи з благоустрою виконані за допомогою сучасних довговічних і місцевих матеріалів, які підкреслюють місцевий колорит і національні традиції. Розмір земельної ділянки було затверджено ОТГ відповідно до чинного Земельного кодексу України і завдань на проектування з урахуванням регіональних правил забудови населених пунктів.

Планувальна організація будівлі визначається рядом факторів, таких як тип адміністративного закладу, кількість відвідувачів, площа та розміри ділянки, функціональний зв'язок між окремими елементами території, загальна композиція, стан озеленення та благоустрою, а також малими архітектурними формами.

Розміщення будівель громадських центрів в межах населених пунктів пов'язане з принципами планування житлової забудови та мережею громадських центрів, які визначають функціональну та архітектурно-планувальну організацію місцевості.

Рис. 28. Фасади проектного громадського центру. Зліва направо: фасад в осях 1-11, фасад в осях 11-1.

Запроектований об'єкт розташовується на добре освітленій і провітрюваній території. При розташуванні будинків громадських центрів у центрі села може бути допущена відстань до 10-15 метрів за умови відповідності нормативам санітарно-гігієнічних вимог.

У громадському центрі створені сприятливі санітарно-гігієнічні умови в приміщеннях, забезпечено належну інсоляцію та обмін повітря, використовуючи сучасні меблі та обладнання.

План 1-го поверху на відмітці $\pm 0,000$ М 1:200

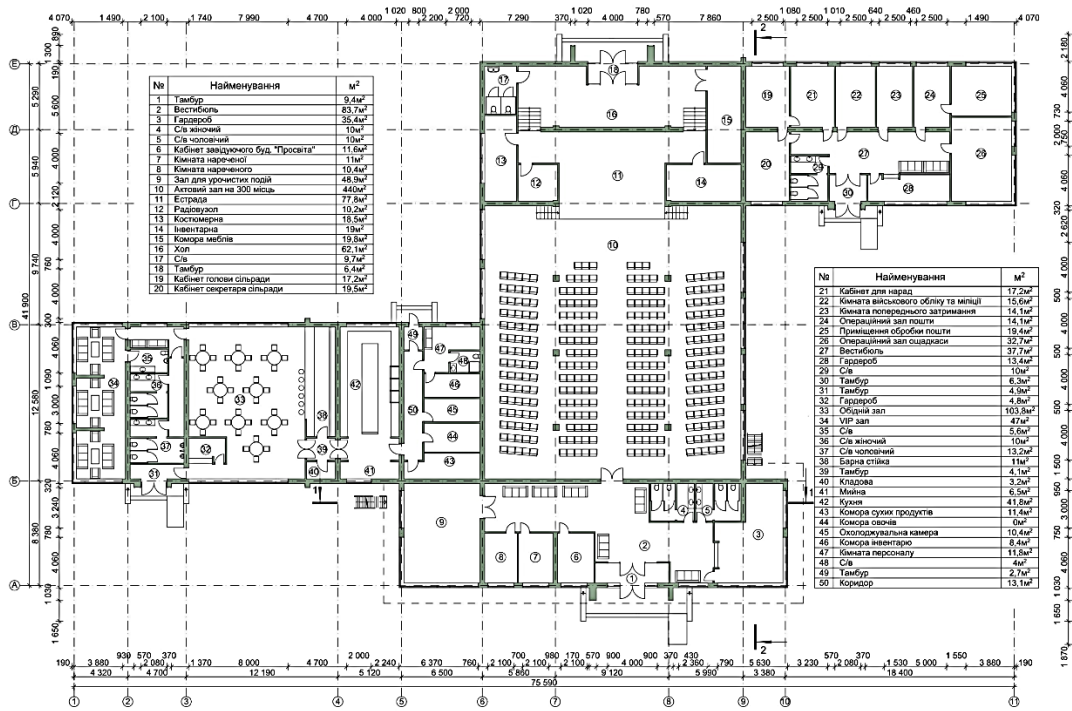

Рис. 29. План першого поверху

Архітектурне рішення споруди ґрунтується на нетрадиційному підході до формування громадського центру. Вхід до будівлі здійснюється через тамбур-шлюзи, які дозволяють контролювати доступ холодного повітря. Вони ведуть в вестибюль, що становить центральну зв'язуючу точку між усіма приміщеннями комплексу. З вестибюлю через сходову клітку можна потрапити на другий поверх.

На першому поверсі розташовані приміщення «Просвіти» разом із супутніми приміщеннями, а також ресторан на 50 місць, який обладнаний всіма необхідними установками. Також на першому поверсі розташовані санвузли. Крім того, на цьому поверсі розміщуються допоміжні приміщення, включаючи кімнати для персоналу. Кабінети сільського управління розташовані на південь, південний схід і схід.

При розробці проекту громадського центру виділено функціональні зони:

- 1 - приймально-адміністративна;
- 2 - харчування;
- 3 - культурно-побутова;

4 - господарських приміщень.

Приймально-адміністративна група включає наступні приміщення знаходяться в блоці приймально-адміністративної зони:

1. Приймально-адміністративна група(1 і 2-й поверхи):

- кімната для нарад, кімната військового обліку; кімната попереднього затримання; операційний зал пошти; приміщення обробки пошти; санвузли; операційний зал ощадкаси; вестибюль; гардероб; санвузол жіночий; санвузол чоловічий; тамбури; кабінет голови сільради; секретаря; бухгалтерія; бібліотека на другому поверсі.

2. Харчування (1-й поверх):

- обідній зал на 50 місць; санвузли; кухня гарячий цех; м'ясо-рибний цех; овочевий цех; комора сухих продуктів; комора овочів і фруктів; мийна столового і кухонного посуду; тарна і розвантажувальна; кімната персоналу, гардеробна душова і санвузли для персоналу;

2. Культурно-побутова (1-й поверх): актовий зал; вестибюль; гардероб; санвузли; артистичні приміщення; склад декорацій;

4. Господарських і технічних приміщень (1-й поверхи); комора для господарського інвентаря; венткамера; тепловий пункт; електрощитова.

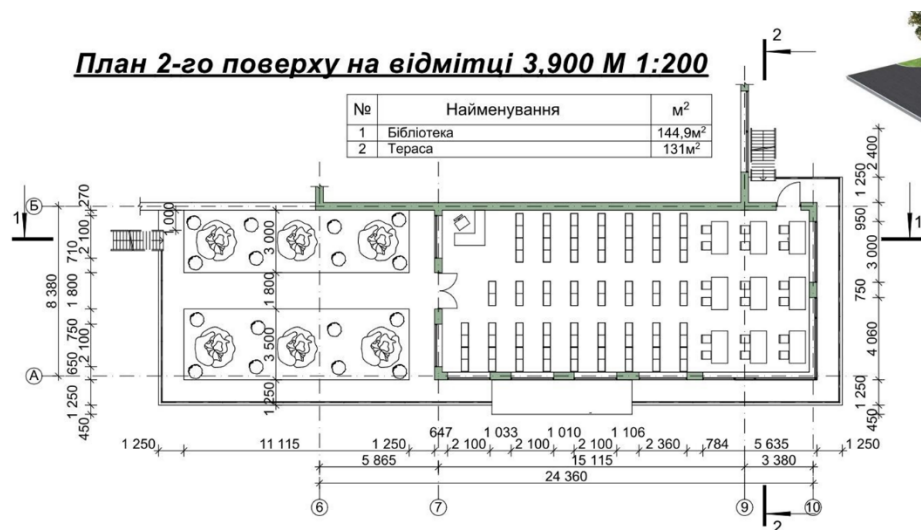

Рис. 30. План другого поверху

На другому поверсі розташована бібліотека та велика тераса.

Загалом, архітектура громадського центру, окрім складної об'ємно-планувальної структури, є простою та органічно зв'язаною із навколишнім середовищем. Кожен елемент служить своєму функціональному призначенню, конструктивні рішення відповідають його ролі в архітектурі будівлі.

Одним із ключових елементів у композиції фасаду громадського центру є площа стін, яка вирішується з урахуванням освітлення приміщень, які розташовані за нею. Контраст між гладкими і скляними поверхнями, ритм та орнамент віконних рам, текстура та кольорова гама стін визначають художній вираз будівель громадського центру.

Прийнята конструктивна система та об'ємно-планувальний модуль (крок, прогін, висота) є основою для встановлення лінійних відношень віконних прорізів та загальної фасадної площини. Головний акцент у композиції розташовується навколо входу, який може бути оброблений більш вільно та об'ємно для виділення.

Коефіцієнт природного освітлення приміщень повинен відповідати мінімуму 1.5%. Основний світловий потік рекомендується спрямовувати з лівого боку. Вхідні двері до приміщень повинні розташовуватися з коридорів, а кількість приміщень з доступом з боку не повинна перевищувати 25% загальної кількості.

Особлива увага приділяється розміщенню харчоблоку в зоні обслуговуючих приміщень, забезпечуючи господарський в'їзд до кухні, не звернутий на головний фасад. Перераховані функціональні групи приміщень стосуються типового проекту громадського центру, і далі будуть наведені групи приміщень, що входять до структури громадського центру для відпочинку.

Архітектурна організація внутрішнього простору повинна враховує потреби людей, естетичні закони та внутрішню організацію простору для забезпечення гармонії та краси. Об'ємно-планувальна композиція забудови в даному проекті враховує як сучасні принципи, так і традиційні засади планування регіону.

3.2 Архітектурно-просторові та конструктивні вирішення проектованого громадського центру

Площа забудови - 1840 м²

Будівельний об'єм - 13920 м³

Площа ділянки - 16800 м²

Корисна площа - 1430 м²

Площа озеленення - 11200 м²

Площа мощення - 2380 м²

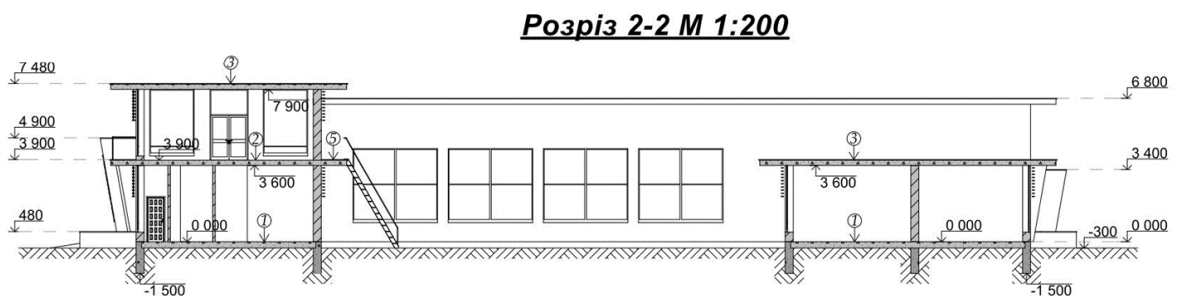

Рис. 31. Розріз 2-2

Проектом передбачається будівництво стін та перегородок товщиною стін - 640 мм

Перегородки, товщиною – 250, 120 мм., виконані з цегли, перекриття залізобетонне в окремих ділянках – моноліт. Передбачається використання новітніх технологій в монтуванні плоских дахів.

Покрівля, яку часто називають пласкою, видає відчуття горизонтального розташування, але має легкий нахил, зазвичай в діапазоні від 1 до 8 градусів.

Елементи конструкції пласкої покрівлі входять в структуру перекриття. Типовий набір складових має такий вигляд:

Основа, яка може бути зроблена з профільованого сталевого листа або більш міцного й стійкого залізобетону.

Шар з нахилом, часто створений за допомогою керамзитних стяжок або панелей з пінополістиролу, що розміщуються на основі.

Матеріал для пароізоляції.

Утеплюючий шар.

Гідроізоляція для запобігання проникненню води, яка може бути виконана з бітуму, полімерних матеріалів або їх поєднання.

Роздільний шар з геотекстилю, який фільтрує матеріали.

В залежності від основи, вибірковий монтаж деяких елементів може спрощувати або покращувати структуру покрівлі. В деяких випадках використовується металева профільована конструкція з покриттям, екструдований полістирол та матеріали для пароізоляції.

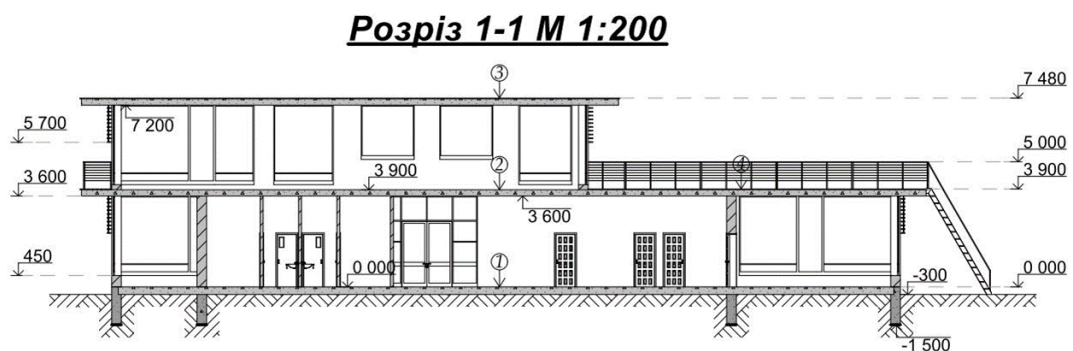

Рис. 31. Розріз 1-1

Підігрів даху та використання сучасних матеріалів. Передбачається використання залізобетону в вирішенні фасадів.

В цілому будівля конструктивно не складна.

При розробці проекту громадського центру, важливим аспектом є надання йому архітектурного вираження. Один із способів досягнення цього - використання місцевих і сучасних матеріалів для оздоблення фасадів, таких як природний камінь, дерево, металочерепиця, оздоблювальне скло і т. д. При цьому важливо враховувати функціональне призначення громадського центру, орієнтоване на розваги та працю.

Рис. 32. Громадський центр у с.Руда Крехівська. Перспектива

Сама будівля громадського центру зазвичай складається з однієї споруди, в якій розташовані різні зони, такі як приймально-адміністративна, харчування, культурно-побутово-спортивна. Архітектурно, ця споруда часто нагадує форму геометричних фігур, зазвичай поєднання прямокутних форм.

Рис. 33. Громадський центр у с.Руда Крехівська. Перспектива.

При цьому блок приймально-адміністративної зони часто виконаний із цегляних стін, покритих штукатуркою та оздоблених фасадною фарбою білого кольору, а покрівля може бути з бітумним покриттям. Це дозволяє громадському центру лаконічно вписуватися в сучасне архітектурне середовище.

Архітектурні рішення для інтер'єрів будівлі мають вирішальне значення, оскільки вони впливають на комфорт і сприйняття відвідувачів, а також на ефективність відпочинку та оздоровчі процеси.

У даному проекті інтер'єри мають різноманітне вирішення, і вибір конкретних дизайнерських рішень для різних приміщень залежить від різних факторів, таких як функціональне призначення, орієнтація щодо сторін світу, наявність природного світла та інші фактори, які впливають на вибір кольорів (теплих, холодних або насичених), використання різних матеріалів, текстур і т. д.

Всі архітектурні рішення в цьому проекті спрямовані на реалізацію однієї головної ідеї – створити максимальний зв'язок між внутрішнім простором будівлі та природним середовищем навколо неї. Цей ефект досягається завдяки кільком ключовим аспектам, в першу чергу, застосуванням місцевих природних матеріалів в оздобленні та виборі кольорів та меблів.

Один з ключових принципів - використання місцевих природних матеріалів, які інтегруються в інтер'єр будівлі, підкреслюючи її органічне вписання в природний ландшафт. Таке рішення допомагає зблизити інтер'єр з навколишнім середовищем, створюючи внутрішній простір, як частина природи.

Додатково, особлива увага приділяється вибору кольорів та меблів. Вибрані кольори відповідають природним відтінкам та створюють атмосферу гармонії з навколишнім ландшафтом. Меблі виготовлені з місцевих матеріалів або мають природний дизайн, що підсилює почуття єдності із природою.

Не останню роль в досягненні зв'язку з природним середовищем відіграють зелені насадження та декоративні рослини. Вони виконують не лише художньо-декоративні функції, але і важливі санітарно-гігієнічні завдання, сприяючи покращенню якості повітря та створюючи комфортне сприйняття внутрішнього простору.

РОЗДІЛ IV

ОХОРОНА НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

4.1 Загальна екологічна характеристика досліджуваного регіону

Село Руда Крехівська розташоване в Жовківському районі Львівської області, виділяється своєю величезною кількістю прекрасних ландшафтів та заповідних територій. Навіть більше 15% загальної площі району припадає на заповідні території.

На території цього села знаходиться громадський центр, який є об'єктом дослідження. Однак, ця природно багата місцевість стикається з рядом серйозних екологічних викликів. Основним джерелом забруднення на території села Руда Крехівська є викидні гази від транспорту, що проїжджає по автотрасі, що перетинає село, а також від сільськогосподарської техніки, яка використовується для обробки орних земель села. Окрім того, обробка полів пестицидами і гербіцидами також негативно впливає на екологічну ситуацію. До цього приєднується наявність сміттєзвалища, яке розміром зростає з кожним роком.

Територія села Руда Крехівська має складний рельєф, що підвищує ризик ерозії ґрунтів на схилах та в ярах. На жаль, на території села також знаходиться трансформаторна підстанція, яка може становити потенційну загрозу радіоактивного випромінювання.

Ці проблеми вимагають негайного уваги та прийняття ефективних заходів для збереження природного середовища та здоров'я мешканців села Руда Крехівська.

4.2 Розробка першочергових заходів з охорони природного середовища населеного пункту

З метою забезпечення важливого природоохоронного захисту даного району, необхідно зосередити увагу на покращенні санітарного стану

навколишнього середовища. Для досягнення цієї мети передбачено ряд інженерних заходів:

Інженерна підготовка території: Це включає в себе відведення поверхневих вод, призупинення ерозії ґрунту і створення системи водостоків для відведення дощових вод.

Берегові зони ставків: Береги ставків підлягають озелененню та терасуванню, а також відводу поверхневих вод за допомогою нагірних каналів.

Каналізація індивідуальної забудови: Передбачено використання водонепроникних септиків, які систематично очищаються та вивозяться на зливну станцію для подальшої біологічної очистки.

Організація звалища твердих відходів: На території землекористування виділені місця для звалища твердих відходів, скотомогильника та кладовища, з додержанням санітарних стандартів.

Захист джерел водопостачання: Передбачені захисні зони джерел водопостачання та санітарні розриви від санітарних зон водойм та джерел.

Забезпечення санітарних розривів між житловою та виробничою зонами: Дотримання необхідних санітарних розривів та захисних зон джерел водопостачання на відстані не менше 20 метрів.

Благоустрій виробничої зони: Облаштування виробничої зони, асфальтування під'їздів до споруд та озеленення вільних ділянок.

Обробка поверхневих вод з промислової зони: Водостоки для поверхневих вод з забрудненнями облаштовуються та після обробки використовуються для поливу сільськогосподарських культур.

Захист повітря від забруднень в котельні: Встановлення батарейних циклонів як попеловидаляючого обладнання для котельні, а також використання шлаку в будівництві.

Утилізація сміття та догляд за зеленою масою: Проведення утилізації сміття на присадибних ділянках, догляд за віковими насадженнями та засадження берегів озер деревами та кущами для їх укріплення.

Здійснення цих заходів спрямоване на збереження навколишнього середовища, захист здоров'я мешканців та підвищення якості життя в цьому регіоні.

4.3 Охорона поверхневих і підземних вод

З метою запобігання забрудненню річки зливними водами від підприємства, яке виготовляє газовані напої, передбачено влаштування фільтрів для попередньої фільтрації зливної води, яка потрапляє в річку. Забруднення поверхневих та підземних вод відходами сільськогосподарських підприємств попереджується за допомогою водоочисних систем. Крім того, заборонено розорювати поля поблизу річки для запобігання забрудненню поверхневих вод гербіцидами та пестицидами.

Вода є одним із найважливіших екологічних чинників, необхідних для життя, тож важливо вивчити джерела питної та технічної води на території господарства, включаючи свердловини, річки, озера, стави та атмосферні опади, які використовуються для господарських потреб. Вивчення цих джерел включає в себе дослідження їхнього призначення, утримання, джерела забруднення та відповідність якості води її призначенню, особливо для питної води.

Зокрема, важливо приділити увагу джерелам забруднення, які можуть виникати внаслідок таких факторів:

Тваринницькі ферми та комплекси;

Використання мінеральних добрив та отрутохімікатів;

Стоки з машинних дворів, майстерень та складів пального і мастил;

Стоки з побутових та переробних підприємств.

На території села існують джерела питної та технічної води, але сільське господарство становить одного з найбільших споживачів води та одночасно є одним з головних джерел забруднення природних вод через використання міндобрив, пестицидів та хімікатів.

З метою досягнення найбільш оптимального використання прісної води в селі, необхідно провести наступні заходи:

Скорочення водоспоживання та зменшення витрат води в технічних процесах.

Впорядкування водних стоків: Впорядкування поверхневих стоків за допомогою озеленення схилів деревами та кущами для запобігання забрудненню водойм.

Обмеження внесення хімічних речовин: Слід обмежити внесення мінеральних добрив, пестицидів та хімікатів на поля для запобігання забрудненню ґрунту та водойм.

Ці заходи допоможуть зберегти якість води, зменшити забруднення та забезпечити доступ до чистої та безпечної води для мешканців села.

4.4 Охорона ґрунтово-рослинного покриву

Територія села Руда Крехівська характеризується рівнинно-горбистим рельєфом з деякими елементами мікрорельєфу. Перепад висот в межах забудованої частини села становить 3,5 метра.

Південна частина території має локальні пониження, де в періоди високої водонасиченості може відбуватися накопичення атмосферних опадів та поверхнєве заболочування. Геологічною будовою території села Руда Крехівська є четвертичні і неогенові відкладення.

Під ґрунтово-рослинним шаром, товщиною від 0,2 до 0,7 метра, знаходяться суглинки туго пластичної консистенції, іншими словами, глини. Потужність цих суглинків коливається від 3,0 до 5,0 метрів. Нижче розташовані глини тугом'якопластичної, сірої і жовто-сірої консистенції з потужністю від 2,0 до 3,0 метрів. Далі в розрізі слідує гравійно-галькові відкладення з піском та пісковим заповнювачем, з водоносністю до 15,0 метрів.

Нижче за глинами розташовані неогенові глини непів-твердої та твердої консистенції, відзначаються сірим, темно-сірим і зеленувато-сірим кольором. Потужність цих глин становить 5,5 метра.

Гідрогеологічно, на території села виділяються два водоносних горизонти: верхній і нижній. Верхній водоносний горизонт, відомий як «верховодка», має

спорадичне розповсюдження і зазвичай з'являється лише під час водонасичених періодів року. Цей водоносний горизонт має схожу глибину з суглинками і живиться від атмосферних опадів та, можливо, незначно з нижнього водопостачання.

Нижній водоносний горизонт розташований у гравійно-галькових відкладеннях на глибині від 5,0 до 8,0 метрів і характеризується слабким і середнім напором. Він широко використовується для водопостачання села, і його питомий дебіт становить 1,9 літра на секунду.

Клімат району є помірно-континентальним і характеризується наступними показниками:

Абсолютна мінімальна температура повітря: -34 °С;

Абсолютна максимальна температура повітря: +37 °С;

Середня температура повітря за рік: 7,5 °С;

Продовження без морозного періоду (середньо): 160 днів;

Середня кількість опадів за рік: 690 міліметрів;

Висота снігового покриву в полі (середньо/максимально/мінімально): 30 см / 50 см / 5 см;

Розрахункова температура самої холодної п'ятиденки: -20 °С;

Середня відносна вологість повітря (найбільш холодного місяця / найбільш гарячого місяця): 82% / 61%; Глибина промерзання ґрунту: 80%;

Переважаюча повторюваність вітру за напрямками (зима / літо): південь-схід 30% / захід 25%. Рослинне покриття на території села можна поділити на функціональні, екологічні, санітарно-захисні та естетичні категорії. У даному випадку розглядаються екологічні рослинні покриви, які виконують охоронні функції, а також пасовища та родючі ґрунти на полях.

Пропонується провести зріз родючого шару на територіях з метою використання його на менш родючих ґрунтах і виконати рекультивацію земельної ділянки під будівництво.

Зелені насадження загального користування будуть задіяні в створенні архітектурно-просторової композиції центральної частини села, включаючи

регулярне планування та створення трав'яно-квіткових клумб і високих багаторічних кущів.

Зелені насадження обмеженого користування будуть висаджені на головних та громадських ділянках. Зелені насадження спеціального призначення будуть розташовані в санітарно захищених зонах. Озеленення санітарно-захищеної зони включатиме багаторядні насадження високорослих дерев, поєднані з чагарниками.

4.5 Покращення санітарно-епідемічного стану

Для поліпшення санітарно-епідемічного стану населеного пункту запропоновано наступні заходи: Огородити місця для збирання сміття з метою покращення ситуації. Перемістити гноєсховища за межі населеного пункту. Розробити санітарний розрив та створити захисну смугу дерев шириною 15 метрів. Інженерний та ландшафтний благоустрій території будівлі, яку ми реконструюємо, спрямований на створення умов для підтримки та поліпшення санітарно-епідемічного стану як на території садиби, так і в будинку загалом.

Наразі на території садиби розташоване гноєсховище. З метою запобігання негативному впливу цього об'єкта на здоров'я людей запропоновано вивести гноєсховище на відстань 25 метрів від житлового будинку та 15 метрів від криниці в напрямку до городу.

4.6 Заходи з охорони від радіоактивного забруднення

Для захисту населеного пункту від радіоактивного забруднення трансформаторна підстанція розташована в місці, де перебування людей є епізодичним. Високовольтні лінії електропередач також виведені за межі населеного пункту.

4.7 Заходи з охорони атмосферного повітря

Атмосферне повітря є найважливішим екологічним чинником, який потребує постійного контролю та охорони. Джерелами забруднення

атмосферного повітря є фермерське господарство і котельня села. Також, автомобільний транспорт, як у будь-якому іншому населеному пункті, відіграє важливу роль у забрудненні повітря. Важливо відзначити, що наразі повітряний басейн села є в цілому чистим. Для очищення забрудненого атмосферного повітря та переробки вуглекислого газу застосовується найкращий метод – фотосинтез, який проводиться рослинами. Рослини є ефективними пілозатримувачами, джерелами поповнення атмосфери киснем і водяною парою, а також виконують важливі витяжні та очисні функції. Однак санітарна зона в поточний час не відповідає санітарним вимогам і потребує подальших заходів щодо її поліпшення.

4.8 Заходи з охорони навколишнього середовища від шуму

Одним з джерел шуму є головна автотраса обласного значення, яка проходить поруч із об'єктами, що реконструюються. Для запобігання поширенню шуму на територію садиби перед будинком створюється захисний бар'єр, в якому висаджуються плодові та декоративні дерева. Сам будинок знаходиться на відстані 15 метрів від червоної лінії. Крім того, вздовж проїжджої частини висаджується захисна смуга дерев шириною 3 метри.

4.9 Формування єдиної системи зелених насаджень

Благоустрій території є важливим чинником для створення сприятливого санітарного, психологічного та естетичного клімату, що впливає на настрій та самопочуття людей. В ході реконструкції територію садиби зеленімо та благоустроюємо її. Проводимо насадження плодкових дерев і кущів, а також посів газонних трав. Передбачено асфальтування доріжок, роз'їздів та облаштування відмостків навколо проєктованих споруд. Крім того, передбачено розміщення на території садиби малих архітектурних форм, що спільно створює єдину систему зелених насаджень.

ВИСНОВКИ

Принципи формування архітектурно-планувальних рішень для громадських центрів сільських поселень Західної України відіграють важливу роль у підтримці та розвитку цих територій. Ось основні висновки щодо цієї теми:

Адаптація до потреб спільноти: Громадські центри повинні бути створені з урахуванням потреб та побажань місцевих мешканців. Це означає, що планування та архітектурні рішення мають бути відкритими для зворотного зв'язку з громадою та готовність адаптуватися до їхніх потреб у майбутньому.

Функціональність та універсальність: Громадські центри повинні виконувати різноманітні функції, такі як культурні, освітні, спортивні тощо. Архітектурні рішення мають сприяти універсальному використанню приміщень, щоб забезпечити максимальну користь для громади.

Інтеграція в місцеву середовище: Громадські центри повинні гармонійно вписуватися в місцевий ландшафт та архітектурний контекст. Це важливо для збереження історичної та культурної спадщини сільських поселень.

Сприяння взаємодії та розвитку спільноти: Громадські центри повинні створювати умови для спільного відпочинку, навчання та співпраці між мешканцями. Це сприяє формуванню активної та об'єднаної громади.

Спрощення доступу до послуг: Архітектурні рішення повинні спрямовуватися на створення комфортних та доступних умов для всіх верств населення, включаючи людей з обмеженими можливостями.

Стале споживання ресурсів та енергозбереження: При плануванні і будівництві громадських центрів слід враховувати принципи сталого розвитку, використовуючи енергоефективні технології та матеріали, щоб зменшити вплив на навколишнє середовище. Узагальнюючи, принципи формування архітектурно-планувальних рішень для громадських центрів сільських поселень Західної України повинні бути спрямовані на підвищення якості життя мешканців, сприяти розвитку спільнот та збереженню культурної спадщини, враховуючи при цьому поточні та майбутні потреби громади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абызов В.А., Куцевич В.В. Архитектура общественных зданий с гибкой планировкой. К.: Будивельник, 1990, 112 с.
2. Агуф М.М. Средства и приемы архитектурной композиции массовой городской жилой застройки (на практике Украинской ССР): Автореф.дис...канд. архитектуры: 18.00.02. К., 1963. 20 с.
3. Андрианова А.А. Проблемы организации обслуживания жилых районов в современных условиях. *Регіональні проблеми архітектури та містобудування. Стан і перспективи розвитку*. Одеса: ОДАБА, 2004. Вип. 5–6. С. 145–148.
4. Андрианова Г. А. Проблемы існуючої системи громадського обслуговування на прикладі мікрорайону „Теремки-1” в місті Києві. *Перспективні напрямки проектування житлових та громадських будівель. Сучасні тенденції в архітектурі та будівництві*. Спеціальний випуск. К.: КиївЗНДІЕП, 2003. С. 32–36.
5. Андрианова Г.А. Громадське обслуговування житлових кварталів. Архітектурно-просторові особливості та соціальні проблеми. *Сучасні проблеми архітектури та містобудування*. К.: КНУБА, 2004. С. 83–89.
6. Андрианова Г.А. Організація просторів спілкування при реконструкції мікрорайонів масової житлової забудови радянських часів. *Перспективні напрямки проектування житлових та громадських будівель. Архітектура та будівництво України в сучасних соціально-економічних умовах*. Спеціальний випуск. К.: КиївЗНДІЕП, 2004. С.153–161.
7. Андрианова Г.А. Прийоми архітектурно-художньої виразності об'єктів громадського обслуговування в структурі житлової забудови. *Перспективні напрямки проектування житлових та громадських будівель. Соціальні напрямки розвитку архітектури та будівництва*. Спеціальний випуск. К.: КиївЗНДІЕП, 2005. С.87–92.
8. Андрианова Г.А. Проблемы енергозбереження при формуванні комплексної забудови житлових кварталів. *Перспективні напрямки*

проектування житлових та громадських будівель. Енергозберігаючі технології в будівництві та архітектурі. Спеціальний випуск. К.: КиївЗНДІЕП, 2004. С.49–55.

9. Бачинська Л. Г. Архітектура житла: Проблеми теорії та практики структуроутворення. К.: Грамота, 2004. 408 с.

10. Бевз М. В. Методологічні основи збереження та регенерації заповідних архітектурних комплексів історичних міст (на прикладі Західної України) : Автореф. дис...д.-ра архітектури: 18.00.01. / Харківський державний технічний університет будівництва і архітектури. Харків., 2004. 34 с.

11. Білоконь Ю.М. Управління розвитком територій. Планувальні аспекти / Заред. І.О.Фоміна. К: Укрархбудінформ, 2002. 154 с.

12. Водкін П. Новий генплан Києва. *А.С.С.* 2002. №8. С. 30–33.

13. Гелетуха Г. Енергозабезпечення України. Погляд у 2050 рік. *Зелена енергетика.* 2003. №4(12). С. 4–6.

14. Дьомін М.М., Фільваров Г.Й., Фомін І.О. Проблеми і перспективи містобудування в Україні. *Вісник Української Академії архітектури.* К, 1998. № 5. С.12–20.

15. Ексарев В.А., Ексарева Н.М. Концепція функціональної організації центра відпочинку в Дніпровському гідропарку в г. Києві. *Регіональні проблеми архітектури та містобудування.* 2002. Вип. 3–4 (ОДАБА). С. 37–43.

16. ДБН Б.2.2-3:2012 ДБН Б.2.2-3:2021 Склад та зміст історико-архітектурного опорного плану населеного пункту: Наказ від 30.12.2021 № 367 Про затвердження державних будівельних норм

17. ДБН А.2.2-14:2016 Склад та зміст науково-проектної документації на реставрацію пам'яток архітектури та містобудування: Наказ Мінрегіонбуд України, 2016

18. ДБН В.2.2-15:2019 Житлові будинки Основні положення»: Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України № 87 від 26.03.2019 р.

19. ДСТУ Б Б.2.2-10:2016 Склад та зміст науково-проектної документації щодо визначення меж і режимів використання зон охорони пам'яток архітектури та містобудування»: Наказ від 24.06.2016 № 178 «Про прийняття національного стандарту України ДСТУ Б Б.2.2-10:2016 Склад та зміст науково-проектної документації щодо визначення меж і режимів використання зон охорони пам'яток архітектури та містобудування»

20. ДБН Б.2.2-12:2019 Планування і забудова територій: Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 26.04.2019 р. № 104.

21. Ковальський Л.М. Нормативне забезпечення проектування та енергозбереження в цивільному будівництві. *Перспективні напрями проектування житлових та громадських будівель. Енергозберігаючі технології в будівництві та архітектурі*. Спеціальний випуск. К.: КиївЗНДІЕП, 2004. С.20–25.

22. Куцевич В.В. Проблеми сучасної архітектурної і наукової політики у цивільному будівництві. *Будівництво України*. 2002. №3. С.26–32.

23. Куцевич В.В. Реформування архітектурно-методологічної бази проектування об'єктів соціокультурного призначення в сучасних умовах України: автореф.дис...д.-ра архітектури: 18.00.02. К., 2004. 35с.

24. Кучерявий В.П. Урбоекологія. Львів.: Світ, 2001. 440с.

25. Кюнцлі Р Програма «оновлення села» як спроба гармонізації унікально-універсальних співвідношень архітектурного середовища європейського села *Вісник Харківської державної академії дизайну*. 2016 № 3. С.37–41

26. Кюнцлі Р. В. Культурно-мистецький простір українського села за сучасних умов: Кореляція унікального й універсального / Ін-т проблем сучасного мистецтва НАМ України. Львів: Видавництво «ННВК “АТБ”», 2017. 410 с.

27. Кюнцлі Р. Громадський центр як культурно-духовний осередок українського села. *Вісник Львівської національної академії мистецтв*, 2016.

28. Кюнцлі Р.В. Гармонізація унікально-універсальних співвідношень у культурно-мистецькому просторі архітектури українського села. 2018.

29. Лаврик Г.І. Основи системного аналізу в архітектурних дослідженнях і проектуванні: підруч. К.: КНУБА, Українська академія архітектури, 2002. 138с.
30. Мироненко В.П. Методологічні основи оптимізації архітектурного середовища: автореф. дис...д.-ра архітектури: 18.00.01. / Харківський державний технічний університет будівництва і архітектури. Х., 1999. 32с.
31. Нагорний П.А. Дизайн архітектурного середовища історичних кварталів міста: Автореф. дис...канд. архітектури: 18.00.01. / Харківський державний технічний університет будівництва і архітектури. Харків, 2004. 24с.
32. Омеляненко М.В. Методологічні основи нормування елементів міського середовища: Дис...д.-ра техн. наук: 05.23.20. К., 2005. 286 с.
33. Пономаренко А.Р., Бармашина Л.М., Багатофункціональні сільські громадські центри. *Архітектура та екологія* : міжнародна науково-практична конференція. Київ, 2018. С. 99–101.
34. Степанюк А., Кюнцлі Р. Просторове планування територій як новий вид містобудівної діяльності. проблеми та перспективи. *Архітектурний вісник КНУБА*, 2021 № 22–23. С. 95–101.
35. Abbott C., Rudd, P. Community Architecture: How People Are Creating Their Own Environment. New York, NY: Thames & Hudson, 2013.
36. Berghauser Pont M., Haupt, P. «Public Building Types: Characteristics and Versatility.» Basel: Birkhäuser, 2010.
37. Broto C., De La Fuente, S. Public Space: The Management Dimension. Basel: Birkhäuser, 2016.
38. Burnhamthorpe Community Centre. URL: [renovationhttps://www.mississauga.ca/projects-and-strategies/city-projects/burnhamthorpe-community-centre-renovation/](https://www.mississauga.ca/projects-and-strategies/city-projects/burnhamthorpe-community-centre-renovation/)
39. Bürogebäude EDGE Südkreuz in Berlin. URL: <https://www.baunetzwissen.de/gebaeudetechnik/objekte/buero-verwaltung/buerogebaeude-edge-suedkreuz-in-berlin-8221492>
40. Calthorpe P. Urbanism in the Age of Climate Change. Washington, DC: Island Press, 2010.

41. Carmona M., Heath T., Oc T. Public Places, Urban Spaces: The Dimensions of Urban Design. Oxford, UK: Architectural Press, 2003.
42. Charron A. Community Spaces and Encounters. Basel: Birkhäuser, 2013.
43. Gehl J. Making Cities for People. Mista dlya lyudey. Kyiv. Osnovy, 2018. 280 p.
44. Gehl J., Svarre B. How to Study Public Life. Washington, DC: Island Press, 2013.
45. Gemeindezentrum in Ludesch/A. URL: <https://www.baunetzwissen.de/gebaeudetechnik/objekte/buero-verwaltung/gemeindezentrum-in-ludesch-a-71716>
46. Gilad B. Designing for the Third Age: Architecture Redefined for a Generation of «Active Agers». Hoboken, NJ: Wiley, 2014.
47. Harvey D. Rebel Cities. From the Right to the City to Urban Revolution. Buntivni mista. Vid prava na misto do mis'koyi revolyutsiyi. Kyiv: Meduza, 2021. 295 p.
48. Invest in the Future of Queens – Forest Hills Community Center Renovation Project. URL: <https://www.qchnyc.org/invest-in-the-future-campaign-2022>
49. Krier L. The Architecture of Community. Washington, DC: Island Press, 2009.
50. Kwon M., Chua R. Public Building as Creative Space: New Language for Architecture. Basel: Birkhäuser, 2016.
51. Library and community center renovation. URL: <https://takomaparkmd.gov/government/library/library-and-community-center-renovation/>
52. Madanipour A. Public and Private Spaces of the City. London: Routledge, 2003.
53. Markusen A., Gadwa, A. Creative Placemaking. Washington, DC: National Endowment for the Arts, 2010.
54. Rathaus in Großkarolinenfeld. URL: <https://www.baunetzwissen.de/gebaeudetechnik/objekte/buero-verwaltung/rathaus-in-grosskarolinenfeld-7883376>
55. Roussea D., Vauzelles G. L'amenagement Urbain. Blahoustriy mista. K.: Osnovy, 1995. 105 p.

56. Schittich C. Building for the Community. Basel: Birkhäuser, 2011.
57. Schmidt A. Public Library: An Architecture for the People. Berlin: DOM Publishers, 2017.
58. Sennett R. Building and Dwelling Ethics for the City. Buduvaty i zhyty: etyka mist Kyiv. Canactions, 2021. 368 p.
59. Shoreview Community Cente. URL: <https://www.bwbr.com/portfolio/shoreview-community-center-addition-and-remodeling/>
60. Sterling Community Center Renovation. URL: <https://www.loudoun.gov/sterlingccproject>
61. Whyte W. H. The Social Life of Small Urban Spaces. Washington, DC: The Conservation Foundation, 1980.
62. Wright F. L. The Disappearing City. Moscow. Yschezayushchyy horod. Strelka Press, 2016.180 p.